

Pelastakaa Lapset - Rädda Barnen

Save the Children

ILMAN HUOLTAJAA SAAPUNEET LAPSET JA NUORET

Kokemustieto käyttöön vastaanoton
kehittämisessä

ANNI RITARI JA MIRJA PIITULAINEN

**TURVAPAIKKA-,
MAAHANMUUTTO- JA
KOTOUTTAMISRAHASTO**

Euroopan unionin tuella

PELASTAKAA LAPSET RY:N LASTEN KOKEMUSASIAANTUNTIJATOIMINTA OSANA VASTAANOTTOTOIMINTAA -HANKE:

Projektivastaava: Anni Ritari

Projektikoordinaattori: Mirja Piitulainen

Vertaisohjaajat:

Adar D., Ahmed S., Fardowso Abdirahman, Farhia Abdullahi, Hawkar Aref, Ikran Aden, Leylo Dauud, Mustafa Yari, Rahim K.

Ohjausryhmätyöskentelyyn osallistuneet:

Ulla Huhtilainen, Joutsenon opisto
Riitta Hyytinen, Pelastakaa Lapset ry
Tuula Kumpumäki, Yhteiset Lapsemme ry
Satu Kurtto, Pelastakaa Lapset ry
Pia Lindfors, Suomen Pakolaisapu
Taina Martiskainen, Lastensuojelun Keskusliitto
Kristiina Mauriala, sisäasiainministeriö
Anna Mikkonen, Ensi- ja Turvakotien liitto ry
Anne Selenius, Joutsenon Pelastakaa Lapset ry
Tiina Tammi, Pelastakaa Lapset ry
Kaisa Tervonen-Arnkil, Pelastakaa Lapset ry

MUUT OSALLISTUNEET TAHOT

Julkaisun teossa on hyödynnetty seuraavia Pelastakaa Lasten asiantuntijoita:

Tiina-Maria Levamo, vaikuttamistyön asiantuntija, Pelastakaa Lapset ry
Kaisa Tervonen-Arnkil, kehittämispäällikkö, Pelastakaa Lapset ry
Hanna Tulensalo, kehittämispäällikkö, Pelastakaa Lapset ry

Nuorisotutkimusverkosto:

Veronika Honkasalo, Karim Maiche, Henri Onodera, Marja Peltola, Leena Suurpää

Osallistavan valokuvauksen työpajat:

Pauliina Grönholm, Maria Santto

Asumisyksiköiden lapset ja nuoret sekä henkilökunta

Editointi ja ulkoasu: Janne Pantsu

Kuvitus: Maryam Mohamadi Haji

Taitto: Hannu Karjalainen

ISBN: 978-952-7112-25-0

Julkaisu on osa Lasten kokemusasiantuntijatoiminta osana vastaanottotoimintaa -hanketta, jota tukee Euroopan unionin turvapaikka-, maahanmuutto- ja kotouttamisrahasto.

Sisällys

Esipuhe	4
1. Aluksi	6
2. Lasten ja nuorten kokemusasiantuntijatoiminta	8
2.1 Taustaa	8
2.2 Toteutettu kokemusasiantuntijatoiminta.....	9
2.2.1 Vertaistoiminta	9
3. Kokemukset vastaanottovaiheesta	14
3.1 Tärkeitä asioita vastaanottovaiheen alussa	14
3.2 Mitä hyvää, mitä huonoa on kohdattu?	16
3.3 Kokemukset ammattilaisten ja viranomaisten kohtaamisesta.....	20
4. Ilman huoltajaa saapuneiden lasten ja nuorten vastaanoton kehittäminen	22
5. Lopuksi	26
Lähteet	29
Liite 1	
Ilman huoltajaa saapuneiden alaikäisten turvapaikanhakijoiden osallistavan valokuvauksen työpajat.....	30
Liite 2	
Osallisuuden monimielisyys nuorten turvapaikanhakijoiden arjessa.....	32
Liite 3	
Minun tarinani.....	35

Esipuhe

Lasten kokemusasiantuntijatoiminta osana vastaanottotoimintaa -hanke käynnistyi poikkeuksellisessa tilanteessa. Hankehakemusta tehtäessä ei tiedetty, että syksyllä 2015 eläimme keskellä eurooppalaista pakolaiskriisiä ja myös Suomeen tulisi paljon alaikäisiä, yksin liikkeellä olevia turvapaikanhakijoita. Vuoden 2015 aikana Suomeen saapui yli 30 000 turvapaikanhakijaa, joista yli 3000 oli yksin tulleita alaikäisiä. Järjestelmä ei ollut varautunut lasten vastaanottoon eikä riittävää määrää erilaisia palveluita ja toimintamuotoja ollut olemassa.

Suomen Pelastakaa Lapset ry ryhtyi aktiivisesti toimimaan alaikäisten yksin tulleiden auttamiseksi. Toteutimme kriisityötä ja perustimme alaikäisille tarkoitettuja yksiköitä. Lisäksi käynnistimme Lapsiystävällisiä tiloja vastaanottokeskuksiin vanhempiensa kanssa tulleita lapsia varten. Olimme osa kansainvälisen Pelastakaa Lasten yhteistä humanitaarista kriisioperaatiota konfliktialueilta Eurooppaan pakenevien turvapaikanhakijalasten auttamiseksi. Kokemusasiantuntijahanke tuli osaksi tätä kokonaisuutta.

Hankkeen ydin ja lähtökohta on lapsen osallisuus, joka taataan lapselle YK:n lapsen oikeuksien sopimuksella. Osallisuus on tässä hankkeessa ollut toimintatapa, jolla on pyritty vahvistamaan lapsen toimijuutta. Lapset ja nuoret ovat tasaveroisina kumppaneina omaa elämäänsä koskevissa asioissa. Kokemusasiantuntijuus on toinen ydinkäsitteistä ja sen myötä hankkeessa on kyetty tuomaan kehittämistyön lähtökohdaksi ilman huoltajaa saapuneiden lasten ja nuorten asiantuntijuus omasta tilanteestaan. Kokemusasiantuntijuus on tärkeää silloin, kun kehitetään toimintaa, josta ei vielä ole riittävästi tietoa tai ymmärrystä ja jota halutaan kehittää aidosti asiakasta auttavaksi ja tukevaksi. Hankkeessa pilotoitua kokemusasiantuntijamallia voidaan soveltaa jatkossa vastaaviin hankkeisiin.

Lasten kokemusasiantuntijatoiminta osana vastaanottotoimintaa -hanke on tehnyt näkyväksi lasten ja nuorten kokemukset, joista voimme merkittävällä tavalla oppia ja ammentaa tietoa siitä, mikä vastaanottovaiheessa on lapsen kannalta oleellista ja mikä lisää merkittävällä tavalla hänen turvallisuuttaan ja mahdollisuuksiaan kiinnittyä uusiin olosuhteisiin ja elämään. Alkuvaiheen työskentelyssä vakauttaminen ja turvallisuutta tuottavien olosuhteiden merkitys on suuri myös tulevaa ajatellen. Turvallisuutta lisäksi tiedon saanti omista asioistaan ja hyvä kontakti turvallisen ja tutun edustajan kanssa. Tarve edustajajärjestelmän kehittämiseen on ilmeinen.

Suomalaisella yhteiskunnalla on paljon opittavaa nyt taakse jääneestä vuodesta. Voimme kokemusten pohjalta paremmin valmistautua uusiin kriiseihin ja toisaalta tukea nyt kotoutumassa olevia lapsia ja nuoria yhteiskuntamme täysivaltaisiksi jäseniksi. Alaikäisillä yksin tulleilla turvapaikanhakijoilla on edessään pitkä tulevaisuus maassamme ja meidän velvollisuutemme on auttaa heitä hyvän elämän rakentamisessa. Hankkeen toimijat, erityisesti nuoret kokemusasiantuntijat, mutta myös hankkeen työntekijät, ovat antaneet meille mahdollisuuden ymmärtää hiukan paremmin nuorten tilannetta ja oman toimintamme merkityksiä heidän elämässään. Voimme nyt muuttaa toimintaam-

me paremmaksi, auttaa hitusen enemmän ja ymmärtää nuorten tilannetta elävästi heidän omana kertomanaan. Kiitos kaikille hankkeen toteuttamiseen osallistuneille tämän mahdollisuuden tarjoamisesta!

Helsingissä 25.8.2016

Riitta Hyytinen

Lastensuojelupalveluiden johtaja, Pelastakaa Lapset ry

Aluksi

Suomeen on saapunut vuonna 2016 kesäkuun loppuun mennessä 244 kansainvälistä suojelua hakevaa ilman huoltajaa saapunutta lasta.¹ Vuoden 2015 aikana heitä saapui yhteensä 3 024 henkilöä.² Samana vuonna EU-maihin saapui yhteensä 88 300 lasta ilman huoltajaa.³ Heinäkuussa 2016 suurin osa Suomeen saapuneista lapsista odottaa edelleen asiansa käsittelyä. Vuoden 2016 alusta kesäkuun loppuun mennessä turvapaikkapäätöksiä on tehty yhteensä 445 ilman huoltajaa saapuneelle alaikäiselle. Näistä ratkaisuista myönteisiä on ollut 352.⁴ Vuoden 2015 aikana ilman huoltajaa saapuneiden alaikäisten turvapaikkapäätöksiä tehtiin yhteensä 168 kappaletta, joista myönteisiä oli 112.⁵

Odottaessaan turvapaikkapäätöstä lapset ovat vastaanottopalveluiden piirissä. Vastaanottopalveluista säädetään laissa kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta.⁶ Suomessa vastaanoton käytännön toimintaa ohjaa ja suunnittelee Maahanmuuttovirasto (Migri). Vastaanottovaiheessa 0–15-vuotiaat lapset majoitetaan ryhmäkoteihin, jotka vastaavat yksikön koon, henkilökunnan määrän ja pätevyysvaatimusten osalta lastensuojelulaitoksia. 16–17-vuotiaat lapset majoitetaan tukiasumisyksiköihin tai kansanopistoihin, jotka tarjoavat tuettua asumista ja opetusta. Vuoden 2015 aikana alaikäisten vastaanottoon tarkoitettujen asumisyksiköiden määrä nousi 8 yksiköstä 68 yksikköön.⁷ Monia näistä uusista yksiköistä on jo myös lakkautettu tai tullaan lakkauttamaan vuoden 2016 aikana.^{8a)b)}

Tätä raporttia kirjoitettaessa eletään tilannetta, jossa ilman huoltajaa saapuneiden lasten vastaanottovaihe kestää kauemmin kuin aikaisemmin. Vastaanottovaiheella on täten yhä enemmän merkitystä lapsen elämässä. Ilman vanhempiaan tulleet lapset viettävät pitkän ajan vastaanottovaiheen asumisyksikössä, jossa heitä kasvattavat ja ohjaavat ammattilaiset. Jos lapsi pääsee pian maahan saavuttuaan kiinni opintoihin ja harrastuksiin, ja hän saa asettua yhteen paikkaan, on hänen mahdollista alkaa luottaa tuttuihin ihmisiin arjessa ja toipua aikaisemmista kokemuksista. Vaikka heidän tilanteessaan on edelleen epävarmuutta, voi vakaa arki antaa toivoa siitä, että asiat järjestyvät.

YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen mukaisesti lapsen oikeudet kuuluvat kaikille alle 18-vuotiaille. Jokainen alle 18-vuotias on lapsi, mutta tässä raportissa puhumme lapsista ja nuorista, sillä suurin osa kohderyhmästä on 16–17-vuotiaita. Lasten osallisuuden toteutuminen on keskeinen lapsen oikeus, ja se on tärkeä osa Pelastakaa Lasten työtä niin Suomessa kuin kansainvälisesti. Osallisuutta ei tule nähdä etuoikeutena, jonka aikuiset myöntävät lapsille tai joka lasten täytyy jollakin tapaa ansaita. Sen lisäksi, että osallisuus on lapsen oikeus, sen tulee olla toimintatapa, joka vahvistaa niin lasten kuin aikuisten keskinäisiä suhteita ja toimijuutta oikeuksiensa haltijoina arjen erilaisissa ympäristöissä.⁹

Eräissä
asumisyksikössä
aloitettiin osallistava
valokuvaustoiminta pian
nuorten saapumisen
jälkeen.
[Lue lisää!](#)

Italian Pelastakaa Lapset on luonut toimintatapoja ilman huoltajaa saapuneiden lasten kanssa työskenteleville ammattilaisille lasten osallisuuden vahvistamiseksi ja heidän mielipiteidensä huomioimiseksi vastaanottovaiheessa. Lähtökohta tälle työlle oli Pelastakaa Lasten näkemys siitä, että lasten kanssa työskentelevien aikuisten tulee huomioida lasten mielipiteet ja luoda tai ottaa käyttöönsä työkaluja taatakseen osallisuuden toteutumisen kaikkien erilaisten lapsiryhmien kanssa. Lapsia ei tulisi nähdä ainoastaan palveluiden vastaanottajina, vaan niiden aktiivisina rakentajina ja kehittäjinä. Heidät tulee siis nähdä pääasiallisina asiantuntijoina mietittäessä ratkaisuja tilanteisiin, jotka heihin vaikuttavat.⁹

Lue,
mitä Nuorisotutkimus-
verkosto kirjoittaa
osallisuudesta nuorten
turvapaikanhakijoiden
arjessa.

Tässä raportissa esitellään Suomen Pelastakaa Lapset ry:n *Lasten kokemusasiantuntijatoiminta osana vastaanottotoimintaa* -hankkeen toimintaa ilman huoltajaa saapuneiden lasten ja nuorten parissa. Työn pohjana on hyödynnetty Italian Pelastakaa Lasten luomia osallisuuden toimintatapoja. Hankkeen tavoitteena on tuoda esiin ilman huoltajaa saapuneiden lasten ja nuorten ajatuksia vastaanottovaiheesta ja esittää tämän kokemustiedon pohjalta vastaanottovaiheen kehittämispaidat. Nostamme kokemusasiantuntijatiedon asiantuntijatiedon rinnalle ja esitämme sen pohjalta ideoita alaikäisten vastaanottopalveluiden kehittämiseen. Lisäksi esittelemme pilotoidun kokemusasiantuntijamallin, jota muut toimijat voivat hyödyntää ja kehittää omiin tarpeisiinsa. Kokemusasiantuntijoina toimivat sekä Suomeen ilman huoltajaa saapuneet lapset ja nuoret, jotka ovat parhaillaan vastaanottovaiheessa, että nuoret aikuiset, joilla on aikaisempi vastaava kokemus. Ilman huoltajaa saapuneilla lapsilla ja nuorilla on tuore, tämänhetkinen kokemus turvapaikanhausta ja vastaanottovaiheesta. Nuorilla aikuisilla tästä kokemuksesta on puolestaan jo aikaa, ja silloin tilanne oli myös Suomessa joiltakin osin erilainen. Muun muassa seuraavia muutoksia on astunut voimaan vuoden 2016 aikana:

- Poliisiin sijaan Maahanmuuttovirasto tekee sekä turvapaikkatutkinnan että turvapaikkapuhuttelun (1.3.2016 alkaen)¹⁰
- Humanitaariseen suojeluun perustuvia oleskelulupia ei enää myönnetä (1.5.2016 alkaen)¹¹
- Somalian, Irakin ja Afganistanin kohdalla sovelletaan uusia maalinjauksia¹¹

Lasten ja nuorten kokemusasiantuntijatoiminta

2.1 Taustaa

Suomessa kokemusasiantuntijatoiminta on alkanut kuten muuallakin maailmassa: aikuisten mielenterveys- ja päihdepalveluiden parissa sekä potilasyhdistyksissä ja vertaisryhmissä. Lasten kokemusasiantuntijatoimintaa on kehitetty muun muassa Pesäpuu ry:n [Selviytyjät-ryhmässä](#) (18–29-vuotiaat) ja [Salapoliisit -ryhmässä](#) (6–8-vuotiaat). Lisäksi samantyyppistä toimintaa on tehty Helsingin kaupungin lastensuojelun [Nuoret kehittäjät -ryhmässä](#), joka toimii nykyisin [Osallisuuden aika ry:nä](#). Pesäpuun Salapoliisit -ryhmässä lapset pohtivat yhdessä aikuisten kanssa sijaishuollon arkeen ja turvalliseen elämään liittyviä asioita. Selviytyjät-ryhmään puolestaan kuuluu lapsena lastensuojelun asiakkuudessa ja sijoitettuna olleita nuoria aikuisia. He ovat nykyisellään jo opiskelijoita ja ammattilaisia muilla aloilla oman kokemusasiantuntijuutensa lisäksi. Osallisuuden aika ry:n nuoret lastensuojelun kokemusasiantuntijat kouluttavat ja konsultoivat yhdessä ammattilaisten kanssa erilaisissa seminaareissa, koulutustilaisuuksissa ja työryhmissä. Heidän toimintansa keskeinen tarkoitus on tuottaa nuorten ja ammattilaisten yhteistyönä tietoa lapsiperheiden palvelujärjestelmän toimivuudesta sekä kehitystarpeista. Tällä tiedolla he vaikuttavat yhteiskunnalliseen keskusteluun ja päätöksentekoon, joka koskee lapsia, nuoria ja perheitä.

Oman mainintansa ansaitsee myös Hope Nuoret, jonka perustajat ovat aikanaan saapuneet ilman huoltajaa Suomeen. Heidän toiminta-ajatuksensa on vertaisten auttaminen ja yhteistyö maahanmuuttajanuorten, erityisesti pakolaistaustaisten nuorten kanssa. Hope Nuorten perustajat ovat olleet joskus samanlaisessa tilanteessa, ehkä ilman tietoa ja suuntaa. Hope Nuoret haluaa vastata näihin tiedon ja tuen tarpeisiin sekä keskustella, kuulla ja vaikuttaa nuoria koskeviin asioihin. Aikaisemmin turvapaikanhakijanuoria on toiminut kokemusasiantuntijoina muun muassa [Edustaja-hankkeessa](#), jota toteutti Helsingin yliopiston Koulutus- ja kehittämiskeskus Palmenia yhteistyössä Turun yliopiston Koulutus- ja kehittämiskeskus Brahean kanssa (2013–2014).

Monissa palveluissa jo käytössä olevat asiakaspalautekyselyt ja asiakasfoorumit ovat hyvä alku palvelukokemusten kysymiseen. Usein tällaiset kyselyt ovat kuitenkin kirjallisia, joka rajaa osallistumisen mahdollisuutta esimerkiksi henkilöiltä, joilla on heikko luku- tai kirjoitustaito. Kokemuksemme mukaan lapsille ja nuorille olisi hyvä antaa tietoa prosessinomaisesti, omalla kielellä, ja antaa heille mahdollisuus myös kysyä ja ehdottaa, ei pelkästään vastata. Useimmissa Suomessa toimivissa alaikäisten asumisyksiköissä on toiminnassa niin sanottu asukasneuvosto, joka ratkoo arjen kysymyksiä ryhmänä ja toimii foorumina, jossa viestit kulkevat lapsilta työntekijöille ja toisinpäin. Tämä on yksi hyvä väylä lasten ja aikuisten väliselle keskustelulle ja asioiden ratkomiselle, ja lapset myös oppivat tämän kautta yhteistyötä ja eri näkökulmien huomioonottamista.

Alla on lueteltu joitakin tapoja kokemusasiantuntijuuden hyödyntämiseen:

Sähköinen aloitekanava
Asiakas- ja käyttäjäkyselyt
Edustukselliset foorumit
Oppilaskunta, asukasneuvosto, lapsiparlamentit ja -valtuustot
Erinäiset lasten neuvonantaja- ja asiantuntijaryhmät
Lasten ja nuorten kuulemis- ja keskustelutilaisuudet
Työpajat ja toiminnalliset tapahtumat

2.2 Toteutettu kokemusasiantuntijatoiminta

Lasten kokemusasiantuntijatoiminta osana vastaanottotoimintaa -hankkeen ajatuksena on, että kokemusasiantuntija on henkilö, joka voi olla mukana kehittämässä vastaanotto-toimintaa omien kokemuksiansa pohjalta. Kokemustiedon kanavia on hankkeessa kaksi:

- 1) Aikaisemmin Suomeen saapuneiden nuorten aikuisten (18–26 vuotta) jo etäämmältä tarkasteltu kokemuspohja sekä
- 2) tällä hetkellä vastaanottovaiheessa olevien lasten ja nuorten (12–17 vuotta) kokemukset.

Toteutetussa kokemusasiantuntijatoiminnassa on vahvistettu nuorten turvapaikanhaki-jataustaisten aikuisten kokemusasiantuntijuutta vertaisena toimimisen ja siihen liittyvän kouluttautumisen kautta, sekä haastattelemalla heitä kokemuksistaan. Ilman huoltajaa saapuneille turvapaikkaa hakeville lapsille ja nuorille taas on tarjottu vertaistuen ja työpajatoiminnan kautta kanava, jonka myötä heidän valmiutensa kokemustiedon esiin tuomiseen vahvistuu jo vastaanottovaiheessa.

2.2.1 Vertaistoiminta

Hankkeeseen osallistui yhdeksän nuorta aikuista (18–26 vuotta), joilla on kokemus turvapaikanhausta nuorena henkilönä. Osalla heistä on kokemus turvapaikanhausta alaikäisenä ilman vanhempia. Nuoret ovat asuneet Suomessa keskimäärin kolme vuotta ja he suorittavat perus- tai toisen asteen opintoja tai työskentelevät. Heidän roolinsa hankkeessa oli toimia vapaaehtoisuuspohjalta vertaisena turvapaikkaa hakevien ilman huoltajaa saapuneiden lasten ja nuorten parissa sekä tuoda esiin omaa kokemustietoaan vastaanottovaiheesta.

Nuorilta aikuisilta varmistettiin lasten kanssa työskentelyyn tarvittavat taustat: heidän rikostaustaoitteensa tarkistettiin ja he allekirjoittivat sitoumuksen lasten suojelemiseksi, kuten kaikki Pelastakaa Lasten toiminnassa mukana olevat vapaaehtoiset ja työntekijät. Nuorten kanssa käytiin läpi heidän valmiutensa tuoda esiin omia kokemuksiaan sekä kiinnostus kuulla toistensa ja ilman huoltajaa saapuneiden lasten kokemuksia ja mielipiteitä. Koska jokaisen henkilökohtaisiin kokemuksiin liittyy tunteita ja muistoja, oli yksi tärkeä puheenaihe jo alkuvaiheessa oma jaksaminen ja sen tukeminen, sekä oikeus rajata itse sekä ajankäyttöään että yksityisyyttään. Nuorille selvitettiin myös salassapitovelvollisuus niin toistensa kuin lasten kertomasta.

Toiminta nuorten aikuisten kanssa aloitettiin tutustumalla ja kertomalla hankkeesta. Luottamuksen ja avoimuuden ilmapiirin luominen oli tärkeää ja nuorille annettiin mahdollisuus ja heitä rohkaistiin keskusteluun, mielipiteiden ilmaisuun ja mieltä askarruttavien kysymysten esittämiseen. Tutustumisen jälkeen toimintaa jatkettiin yhteisellä koulutuksella, jossa oli sisältöjä lapsen oikeuksista, Suomen nykytilanteesta alaikäisten vastaanotossa, keskeisestä turvapaikanhakuun liittyvästä sanastosta, luottamuksen ja salassapidon vaalimisesta sekä lasten ja nuorten kanssa toimimisesta.

Täysi-ikäiset nuoret toimivat vastaanottovaiheessa olevien lasten ja nuorten *vertaisohjaajina*. Heillä on tietoa siitä, miltä tuntuu olla vastaavassa elämäntilanteessa, hake-massa turvapaikkaa nuorena. Heidän elämäntilanteensa on toisaalta mennyt jo eteen-päin ja täten he voivat tarjota lapsille ja nuorille tukea oman kokemuksensa kautta. Lisäksi heillä on sama äidinkieli lasten ja nuorten kanssa. Nuorten kertomaan perus-tuen he myös kokevat helpommaksi kertoa esimerkiksi hankaluuksista lähempänä omaa ikää olevalle henkilölle, kuin vanhemmalle aikuiselle. Tämän vuoksi nuorille ver-taistoimijoille on tarvetta.

Vertaisohjaajien ensimmäisiin tapaamisiin varasimme tulkin, jotta hankkeen toimin-ta-ajatus tulee varmasti ymmärretyksi. Heidän arkitason suomen kielensä oli kuitenkin hyvä ja se riitti hyvin koulutuksessa ja työpajoissa. Myös turvapaikkaprosessiin liittyvät termit olivat heille tuttuja. Uudet verbit ja abstraktimmat käsitteet liittyen esimerkik-si yhteiskunnalliseen kontekstiin olivat haastavia. Vertaisohjaajat toivat aina hyvin ilmi, jos he eivät ymmärtäneet mitä jokin sana tarkoittaa. He tarvitsivat paljon rohkaisua suomen kielen käyttämiseen ja he kommentoivat usein, etteivät voi suomeksi esimer-kiksi puhua julkisesti, koska se on liian jännittävää ja vaikeaa.

Vertaisohjaajia valmennettiin toimimaan lasten ja nuorten kanssa asumisyksiköis-sä pidettävissä työpajoissa sekä verkkotoiminnassa. Nämä toimivat lapsille ja nuoril-le kanavana mielipiteiden ilmaisuun ja kokemusten jakamiseen vastaanottovaiheesta. Toisaalta ne olivat myös mahdollisuuksia keskustella omakielisen vertaisohjaajan sekä hanketyöntekijöiden kanssa vapaavalintaisista asioista. Vertaisohjaajat tulkkasivat han-ketyöntekijöille ja toisille vertaisohjaajille omasta äidinkielestään suomeksi ja toisinpäin. Kaikissa työpajoissa oli useampi kieliryhmä paikalla samaan aikaan ja vertaisohjaajat välittivät myös toisen kieliryhmän mielipiteet ja kommentit omalle kieliryhmälleen.

Vertaisohjaajina toimivien nuorten aikuisten oman kokemusasiantuntijuuden vahvis-tamiseksi he osallistuivat erilaisiin seminaareihin ja asiantuntijatapaamisiin. Tällaisia olivat esimerkiksi Tampereen yliopistolla järjestetty seminaari yksintulleiden lasten po-

luista ja Monik ry:n järjestämä tilaisuus, jossa keskusteltiin yhteisön ja hyväksynnän merkityksestä, maahanmuuttajanuorista ja suomalaisesta radikalisoitumistutkimuksesta. Yksi nuorista sai mahdollisuuden osallistua ja käyttää puheenvuoron kokemusasiantuntijana suomalaisten ja ruotsalaisten viranomais- ja järjestötoimijoiden tapamisessa Suomen Tukholman suurlähetystössä.

Vertaisohjaajat esittivät myös jonkin verran toimintaideoita hankkeen kaltaiselle toiminnalle. Heistä esimerkiksi olisi mielekästä järjestää alaikäisyksiköiden lapsille konkreettista virkistystoimintaa, kuten jalkapalloturnaus eri yksiköiden välillä, retki eläintarhaan tai leiri. Myös samankielisten nuorten kohtaaminen vapaa-ajalla, esimerkiksi elokuvissa käyminen, olisi hyvä idea, erityisesti jos nuori on asumisyksikössä ainoa kieliryhmässään.

TYÖPAJAT LAPSILLE JA NUORILLE

Hankkeessa toteutetuissa työpajoissa kuultiin yhteensä 52 ilman huoltajaa saapunutta lasta ja nuorta, jotka ovat tällä hetkellä vastaanottopalveluiden piirissä. Suurin osa heistä odotti yhä turvapaikkapuhuttelua, muutama oli juuri saanut päätöksen oleskeluluvasta. Työpajoja pidettiin yhteensä neljässä alaikäisten asumisyksikössä eri puolilla Suomea. Kaksi yksiköistä oli kansanopistoja, jotka tarjoavat tuettua asumista, yksi oli tukiasumisyksikkö ja yksi ryhmäkoti. Työpajoihin osallistuneet lapset olivat iältään 12–17-vuotiaita, pääosin poikia, mutta myös muutamia tyttöjä.

Työpajojen tavoitteena oli keskustella lasten ja nuorten kanssa vastaanottovaiheesta Suomessa ja kuulla heidän ajatuksiaan siitä, miten kaikki on sujunut. Heille esiteltiin työpajojen alussa Pelastakaa Lapset ry:n ja hankkeen toimintaa ja kerrottiin lyhyesti lapsen oikeuksista, erityisesti lapsen oikeudesta kertoa mielipiteensä ja tulla kuulluksi. Lapsille ja nuorille kerrottiin, että työpajoihin osallistuminen on vapaaehtoista ja mukana voi olla vain kuuntelemassa, heillä on myös koko ajan mahdollisuus esittää kysymyksiä. Heille kerrottiin lisäksi yksityisyyden suojaamisesta tiedonkeruussa: siitä, ettei esiin nousevia mielipiteitä yksilöidä. Hankkeen toiminta ja tavoitteet saatettiin tiedoksi myös lasten ja nuorten edustajille.

Työpajat pidettiin ryhmätilanteina, joissa oli osallisina lasten ja nuorten lisäksi hankkeen työntekijät ja omakieliset vertaisohjaajat, sekä yleensä myös joku asumisyksikön ohjaajista. Vertaisohjaajat tulkkasivat keskustelua, jolloin etuna oli se, että lapsia ja nuoria kuuli omakielinen ja kulttuurista tunteva nuori henkilö. Työpajoissa he saivat myös mahdollisuuden tutustua kasvotusten vertaisohjaajaan, jota heillä oli myöhemmin mahdollisuus tavata verkkoympäristössä. Osallistumiseen tarjottiin ryhmätilanteiden lisäksi myös toisenlaisia mahdollisuuksia: työpajojen lopussa oli mahdollisuus piirtää tai kirjoittaa itsekseen, jos halusi. Moni käytti tätä mahdollisuutta.

Työpajat aloitettiin tutustumisleikillä, jonka jälkeen siirryttiin keskusteluteemoihin. Lapsilta ja nuorilta kysyttiin, mikä on ollut heidän mielestään vastaanottovaiheessa Suomessa hyvää, mikä huonoa ja miten se olisi paremmin. Lisäksi kysyttiin, mitkä ovat sellaisia tärkeitä asioita, joita lapsi tarvitsee, kun on saapunut uuteen maahan hake-

maan turvapaikkaa. Heiltä kysyttiin myös, minkälaisia kokemuksia heillä on ollut kohtaamista ammattilaisista ja viranomaisista. Lasten ja nuorten ajatukset työpajoissa esitettiin kysymyksiin esitellään raportin osiossa [3 Kokemukset vastaanottovaiheesta](#).

Hankkeessa kiinnitettiin huomiota joihinkin mahdollisiin osallistumisen haasteisiin. Koska ammattilaisten tehtävä on suojella lapsia, on yhdessä pohdittava onko lasten osallistuminen ja toiminnan sisältö heille liian kuormittavaa. Myös väsymys ja huolet saattavat häiritä keskittymistä ja kiinnostumista uusista asioista. Lasten voi lisäksi olla vaikea luottaa uusiin toimijoihin, joten jatkuvuuden merkitys on tärkeä. Yhteisen kielen puuttuminen tuo omat haasteensa toiminnalle ja toimintamuodoille.

VERKKOKOHTAAMISET

Hankkeeseen osallistuneille lapsille ja nuorille tarjottiin mahdollisuus pitää yhteyttä vertaisohjaajiin ja toisiinsa verkkokohtaamisten kautta. Työpajojen jälkeiseen toimintaan haluttiin tarjota tätä kautta jatkuvuutta, lapsille ja nuorille ominaisessa ympäristössä, eli verkossa. Verkossa tapahtuvan toiminnan etuna on myös se, että lapset ja nuoret sekä vertaisohjaajat voivat osallistua siihen maantieteellisestä sijainnistaan huolimatta. Myös mahdollisten vastaanottovaiheen siirtymien jälkeen jo muodostunut verkkoyhteys ryhmään säilyy. Vertaistoimijuudelle on tarvetta alaikäisten turvapaikanhakijoiden keskuudessa turvapaikanhakuprosessin aikana, kuten esimerkiksi Suomen Pakolaisavun [Tukiverkko-hanke](#) on osoittanut.

Päätös kokeilla verkossa tapahtuvaa toimintaa syntyi sen myötä, kun Suomessa lisääntyneiden asumisyksiköiden sijainti oli maantieteellisesti laaja. Verkkotoiminnan kautta oli mahdollista järjestää vertaistoimintaa alueilla, joilla ei ollut ennestään nuoria vertaistoimijoita tälle kohderyhmälle. Malleja lasten vertaistoimintaan verkossa oli saatavilla, mutta ei tarkemmin ilman huoltajaa saapuneiden lasten kanssa toimittaessa.

Verkkokohtaamisten toteuttamista varten perustettiin salainen **Facebook** -ryhmä. Tietoa ryhmästä ja ohjeet siihen liittymisestä annettiin lapsille ja nuorille työpajojen yhteydessä ja omakielisten WhatsApp-äänitteiden tai videoiden kautta asumisyksiköissä. Käyttöön valittiin Facebook, koska se on monipuolinen ja melko vakiintunut sosiaalisen median kanava. Se mahdollistaa julkaisun koko ryhmälle sekä niin henkilökohtaiset kuin ryhmä-chatit. Luku- ja kirjoitustaidottomuus estää kirjallista sosiaalisen median käyttöä, jonka vuoksi hankkeessa tarjottiin chat-keskustelujen lisäksi mahdollisuus videopuheluihin Skypeen välityksellä. Facebookin lisäksi muita suosittuja sosiaalisen median kanavia nuorten keskuudessa ovat muun muassa **Instagram**, **Viber**, **Snapchat** sekä **WhatsApp**, jota yksiköiden nuoret myöhemmin erityisesti toivoivat käytettävän kanavana vertaistoiminnassa. Tämä otettiin huomioon toiminnan jatkokehittämisessä. On huomioitava, että vertaisohjaajille täytyy olla käytössä erilliset puhelinliittymät WhatsApp-yhteydenpitoon.

Facebook -ryhmään liittyi hankkeen aikana mukaan 20 nuorta. Ryhmän ylläpitäjinä toimivat yhdeksän vertaisohjaajaa sekä hanketyöntekijät. Verkkokohtaamisiin suunniteltiin viikoittainen runko, jossa oli keskusteluteemoja nuorten ja vertaisohjaajien koh-

taamisiin. Keskusteluteemat etenivät tutustumisesta ja arjen mielenkiinnon kohteista vastaanottovaiheen hyviin ja huonoihin kokemuksiin, pakottamatta ketään kuitenkaan keskustelemaan ja jättämällä aina tilaa vapaille puheenaiheille. Toteutuneiden verkkokohtaamisten määrä jäi hankkeen aikana vähäiseksi ja toteutuneilla kerroilla nuorilla oli ohjattujen teemojen sijaan mielessään omia, mieltään askarruttavia kysymyksiä vertaisohjaajille. Kysymykset liittyivät esimerkiksi terveydenhuoltoon pääsyyn kiireettömissä asioissa ja käännösapuun.

Yksi pilotoidun verkkotoiminnan perusteella tehty tärkeä havainto on sopivan ajankohdan löytäminen verkkokohtaamisille. Päivisin lapset ja nuoret ovat yleensä koulussa tai heillä on tapaamisia, iltapäivät ja illat kuluvat harrastuksissa, jos niitä on. Nuorilla olisi todennäköisesti eniten aikaa juuri myöhään illalla ja yöllä, jolloin ajatukset kiertävät kehää ja on vaikea nukahtaa. On tietysti hyvä pohtia, onko oikein tarjota virikettä silloin, kun pitäisi nukkua, vai onko se juuri hetki, jolloin tukea tarvitsee. Hankkeessa toteutetut verkkokohtaamiset sijoittuivat pääasiassa iltapäivään tai alkuiltaan. Hankkeessa tavoiteltua vertaistoimintaa ajatellen tämä oli varmasti hyvä aika, sillä myöhemmin illasta tai yöllä tuen tarve todennäköisimmin liittyisi psykososiaaliseen tukeen ja ajatusten rauhoittamiseen. Tällöin vertaisohjaajan sijaan tukijan tulisi kenties olla psykososiaalisen tuen ammattilainen.

Verkkotoiminnan rakentamiseen ja ylläpitoon tarvitaan omakielisen ohjaajan aikaa ja läsnäoloa, niin suunnitteluun, keskustelun virittämiseen, aikatauluista muistuttamiseen, viestien lukemiseen kuin raportointiin. Hankkeessamme tehdyssä verkkokohtaamisten kokeilussa ohjaajille varattiin kahden tunnin aika toimintaan kerran viikossa. Jotta verkkotoiminta pysyy aktiivisena ja sillä on katkeamaton jatkumo, olisi ohjaajan aikaresurssin oltava vähintään 6-8 tuntia viikossa.

Asumisyksiköihin tutustuessamme huomasimme, että niissä on varattu nuorten käyttöön yhteisiä tietokoneita. Kaikki eivät kuitenkaan osaa käyttää niitä. Nuoret ovat saattaneet siirtyä internetin ja sosiaalisen median käyttöön suoraan älypuhelimilla. Älypuhelimien käyttö verkkotoiminnoissa eri kielillä onkin sujuvampaa kuin tietokoneella: puhelimeen saa helpommin näkyviin myös muut kuin latinalaiset aakkoset. Täten sekä vertaisohjaajilla että verkkotoimintaan osallistuvilla lapsilla ja nuorilla on hyvä olla käytössään älypuhelin. Maahanmuuttoviraston ohjeen mukaan turvapaikanhakijana saapuvat lapset tarvitsevat puhelimen, mutta asumisyksikön mukaan vaihtelee, säästävätkö nuoret itse vastaanottorahaa puhelinta varten, vai hankitaanko edullisin malli. Älypuhelimien lisäksi tarvitsee kuitenkin vielä tietotekniikan perustaitoja opinnoissa ja työelämässä, joten myös niiden hallitseminen olisi tärkeää.

Verkkotoiminnan ehdoton etu on se, että se mahdollistaa osallistumisen, vaikka nuori joutuisi siirtymään vastaanottovaiheen aikana. Tällöin on mahdollista säilyttää ja luoda yhteys muihin nuoriin ja vertaisohjaajiin. Useat nuoret pitävät yhteyttä verkon välityksellä aikaisempiin kontakteihinsa, kuten ikätovereihin ja sukulaisiin kotimaassa tai muissa maissa, ja täten verkon kautta yhteydenpito on heille tuttua ja luontevaa.

Kokemukset vastaanottovaiheesta

Vastaanottovaihe alkaa kun lapsi saapuu maahan, jättää turvapaikkahakemuksen ja hänet rekisteröidään. Hän majoittuu ikänsä mukaan joko ryhmäkotiin tai tuetun asumisen piiriin ja hänelle määrätään edustaja, joka valvoo, että lapsen etu tulee huomioiduksi. Vastaanottovaiheen aikana lapsi saa peruspalvelut, kuten sosiaali- ja terveyspalvelut ja oppivelvollisuusikäisille järjestetään opetus. Yli 16-vuotiaille pyritään myös järjestämään koulutusta esimerkiksi kansanopistoista. Lapset ovat myös oikeutettuja tulkkauspalveluun ja oikeusapuun. Vastaanottovaihe päättyy, kun lapsi saa myönteisen tai kielteisen päätöksen turvapaikkahakemuksensa.

Lasten ja nuorten kokemustieto vastaanottovaiheesta kerättiin aiemmin kuvatulla tavalla työpajoissa. Lisäksi haastateltiin kolmea vertaisohjaajaa, joilla on aikaisempi kokemus turvapaikan hakemisesta ilman vanhempia. Haastattelut olivat puolistrukturoituja, joissa heille esitettiin samoja kysymyksiä kuin lapsille ja nuorille työpajoissa. Heitä pyydettiin muistelemaan aikaa, jolloin he olivat itse turvapaikanhakijana.

Seuraavissa kappaleissa esitetyt näkemykset vastaanotosta ovat työpajoihin osallistuneiden lasten ja nuorten sekä haastateltujen nuorten aikuisten omiin kokemuksiin pohjautuvia mielipiteitä vastaanottovaiheesta. On otettava huomioon, että tieto on välitettyä: hanketyöntekijät ovat kirjoittaneet sitä työpajoissa ja haastatteluissa muistiin ja sitä on käännetty suomeksi.

3.1 Tärkeitä asioita vastaanottovaiheen alussa

Lapsilta ja nuorilta kysyttiin, minkälaiset asiat ovat tärkeitä ja mitä asioita lapsi tarvitsee vastaanottovaiheessa, heti kun hän on saapunut uuteen maahan hakemaan turvapaikkaa.

Esiin nousee hyvin konkreettisia asioita:

Ruoka, vaatteet, kengät ja paikka, jossa asua, ovat ensimmäisiä asioita, joita uuteen maahan saavuttua tarvitsee. Myös suihku ja hammasharja mainitaan konkreettisina perustarpeina. Lisäksi kännykkä ja netti ovat tärkeitä ja toiveena on, että asumisyksikössä olisi hyvin toimiva nettiyhteys. Myös bussikortti mainitaan tarpeellisena, jotta asumisyksiköstä pääsee liikkumaan muualle, kuten esimerkiksi keskustaan. Monet kokevat, että on hyvä, jos asumisyksikkö on rauhallisella alueella, mutta kuitenkin niin, ettei se ole eristyksissä ja kaukana kaikesta muusta. Rahan tärkeys nousee myös esiin, sillä sitä tarvitsee moneen: ylipäättään kun lähtee ulos tai jos haluaa ostaa uusia vaatteita tai uudet kengät. Rikki menneiden vaatteiden tai kenkien tilalle on hankala saada uusia, ne on ostettava itse.

[Lue](#)
erään nuoren
oma tarina
elämästään.

Konkreettisten asioiden lisäksi monet aineettomat asiat ovat hyvin tärkeitä uuteen maahan saavuttua:

Rauha, turvallinen paikka: Lähtömaan tilanne on ollut hyvin toisenlainen kuin Suomessa ja matkan varrelta on monenlaisia kokemuksia. Levottomuuksia on lähdetty pakoon ja siksi uudessa maassa nähdään tärkeänä ja tarpeellisena se, että saa olla turvallisessa paikassa ja maassa, jossa on rauha.

Nukkuminen, lepääminen: Monilla on taustallaan pitkä matka, jota on taitettu vaikeissa olosuhteissa ja perille saavuttuakin on turvapaikanhakutilanne monella tavalla stressaava. Uuteen maahan saapumisen jälkeen nousee tarve nukkumiselle ja lepäämiselle lasten ja nuorten kokemuksissa tärkeäksi.

Koulunkäynti, opiskelu: Koulunkäyntimahdollisuus ja oppiminen nousevat ensimmäisten asioiden joukossa esiin, kun mietitään tärkeitä asioita vastaanottovaiheessa. Koulussa on kavereita ja siellä saa opiskella mieluisia aineita, kuten liikuntaa tai matematiikkaa, myös suomen kieltä. Kotimaassa, tai muissa maissa matkan varrella, ei välttämättä ole ollut mahdollisuutta koulunkäyntiin.

Suomen kielen oppiminen: Lasten ja nuorten mukaan on tärkeää, että oppii suomen kieltä. Koulussa opetteluun lisäksi sitä voisi helposti opetella vuorovaikutuksessa suomalaisten kavereiden kanssa.

Tekeminen, harrastaminen: On äärimmäisen tärkeää, että vastaanottovaiheen aikana on tekemistä. Tekeminen voi olla opiskelua, harrastustoimintaa tai työtä. Kun on tekemistä, se auttaa pitämään ajatukset muualla kuin menneisyyden tapahtumien miettimisessä tai oleskelulupapäätöksen odottamisessa.

Sosiaaliset suhteet: Sosiaalisten suhteiden merkitys nousee monella tavalla esiin, niiden olemassaolon lisäksi niiden pysyvyys on tärkeää. Sosiaalisia suhteita syntyy esimerkiksi muihin turvapaikanhakijoihin sekä ohjaajiin ja opettajiin. Kaverit ovat tärkeitä

ja lapset ja nuoret kokevat hyvänä, että tutustuisi myös suomalaisiin ikätovereihin. Kansanopistoympäristössä asuvien mukaan on hyvä asia, että opistossa asuu myös suomalaisia opiskelijoita, eivätkä turvapaikanhakijat ole eristyksissä keskenään.

Apu, tuki, terapia: Lapsilla on taustallaan menneisyys lähtömaassa ja lähtöön johtaneet syyt, matkanteko sekä nyt tilanne, jossa he odottavat oleskelulupapäätöstä. Sosiaalityöntekijän, lääkärin ja psykologin tuki vastaanottovaiheessa on lasten ja nuorten mielestä tärkeää ja apua ja tukea täytyy olla saatavilla.

Tärkeitä henkilöitä lasten ja nuorten elämässä vastaanottovaiheen aikana:

3.2 Mitä hyvää, mitä huonoa on kohdattu?

HYVIÄ ASIOITA VASTAANOTTOVAIHEESSA

Ensimmäisten joukossa esiin nouseva hyvä asia vastaanottovaihetta ajatellen on se, että on saanut ruokaa ja vaatteita. Nämä ovat ensimmäisiä tärkeitä asioita, joita tarvitaan, ja on hyvä, että niitä on saatu. Monet alaikäisten asumisyksiköt ovat järjestäneet keräyksiä ja saaneet lahjoituksina tarpeellisia tavaroita ja vaatteita lapsille ja nuorille niin yksityisiltä henkilöiltä kuin yrityksiltä ja yhteisöiltä.

Lisäksi hyvänä asiana pidetään, jos asumisyksiköstä on toimivat kulkuyhteydet keskustaan tai sinne on ollut mahdollisuus mennä pyörällä. Asumisyksikön sijainnissa kiinnitetään myös positiivisesti huomiota sen ympäristöön: moni kertoo, että pitää Suomen luonnosta, vihreistä metsistä, merestä, rauhallisuudesta ja kaiken kauneudesta. Ympäristö on myös siisti. Rauha mainittiin tärkeänä ja tarpeellisena asiana, ja se mainitaan myös toteutuneiden hyvien asioiden joukossa: on tärkeää ja hyvä, että saa olla paikassa, jossa on rauha. Esiin nousee myös positiivinen kokemus Suomeen tullessa saadusta kunnioituksesta:

Hyvää on ollut se kunnioitus, jonka sain, kun tulin.

Ehdottoman hyvänä asiana Suomeen saapumisen jälkeisessä ajassa mainitaan se, että on saanut mahdollisuuden opiskeluun ja koulunkäyntiin. Myös opettajat saavat positiivista palautetta hyvästä opetuksesta ja he ovat tehneet lapsiin ja nuoriin positiivisen vaikutuksen ammattitaidolla.

Kaiken kaikkiaan lapset ja nuoret kokevat, että vastaanottovaiheen aikana ympärillä on ollut hyviä ihmisiä. E erityisen merkityksellisiä ovat kaverit, opettaja sekä ohjaajat, jotka antavat ymmärrystä ja välittämistä. Suomalaiset ihmiset on koettu hyväksi, vaikkakin hiljaisen oloisiksi. Varsinaisia ongelmia ei ole ollut, lukuun ottamatta yhtä kokemusta rasisisesta huutelusta ja kiinni käymisestä. Tämän kokenut nuori kertoi asiasta ensimmäisen kerran työpajan aikana. Häntä ohjeistettiin ottamaan asia puheeksi myös asumisyksikön henkilökunnan kanssa.

Suurimmalle osalle myös harrastaminen ja harrastusmahdollisuudet nousevat positiivisina kokemuksina mieleen. On ollut mahdollisuus käydä kuntosalilla, pelata jalkapalloa tai sulkapalloa, uida, sauna, soittaa pianoa tai kitaraa. Myös retket ja leirit ovat hyviä ja mieluisia kokemuksia. Ylipäättään se, että on ollut jotakin ohjelmaa ja tekemistä, on koettu todella hyväksi asiaksi.

Ruokaa
Vaatteita
Kulkuyhteydet
Kaunis ympäristö
Rauha
Kunnioitus
Koulu
Opetus
Opettajat
Ohjaajat
Kaverit
Harrastaminen
Retket
Leirit

VASTAANOTTOVAIHEEN HUONOJA PUOLIA

Elämä on vähän vaikeaa ilman vanhempia, veljiä ja siskoja.

Yksin ilman perhettä oleminen on raskasta ja perhettä on ikävä. Osalla ei ole tietoa perheensä olinpaikasta tai voinnista ja osa taas saattaa olla yhteydessä perheenjäseniinsä. Turvapaikanhakutilanne on lapselle uusi ja lisäksi jokaisen historiassa on erilaisia, hyvinkin raskaita kokemuksia. Matkaan lähteminen on ollut iso muutos lapsen elämässä ja perheen tuki arjessa olisi tärkeää.

Vastaanottovaiheen arkiympäristössä on joitakin seikkoja, jotka eivät ole sujuneet hyvin. Tällaisia ovat muun muassa asiat, jotka luovat kokemuksen eriarvoisesta kohtelusta. Kokemuksia eriarvoisesta kohtelusta on syntynyt asumisyksiköiden sisällä, esimerkiksi kokemuksena epäreiluista autokyydityksistä pelaamaan jalkapalloa, kun toisten on pitänyt pyöräillä tai kävellä. Tämä luo tunteen, että toisia suositaan. Kokemuksia eriarvoisesta kohtelusta on syntynyt myös asumisyksiköiden välillä, kun on kuultu, että jossakin toisessa yksikössä on paremmat mahdollisuudet harrastaa ja tarjolla on enemmän tekemistä kuin omassa yksikössä. Myös edustajien toiminnan suhteen on koettu eriarvoisuutta, sillä joku on saattanut tavata edustajaansa säännöllisesti, siinä missä toisen edustajaa ei ole tahtonut edes tavoittaa.

Lapsilla ja nuorilla on myös kokemuksia siitä, että arjessa heidän pyyntöjensä ei kuunnella, eivätkä toivotut asiat muutu. On esimerkiksi pyydetty harrastusmahdollisuuksia, paremmin toimivaa internet-yhteyttä asumisyksikköön, vaihtelua aamupalaan tai mahdollisuutta tehdä itse ruokaa, mutta kokemus on, että pyyntöjä ei kuunnella. Puheissa nousee hyvin vahvasti esiin tunne siitä, että mitkään asiat eivät muutu, vaikka niistä sanoo. Myös vähättelyä on koettu, esimerkiksi terveydenhoitoon liittyvissä asioissa. Monilla on kokemus, että kipuja ja vaivoja ei oteta vakavasti ja ainoastaan akuutteja tilanteita hoidetaan. Joko lääkäriin ei pääse ollenkaan, terveydenhoitajan tai ohjaajan päätöksestä, tai jos pääsee, saattaa myös lääkäri vähätellä vaivoja. Joidenkin on annettu ymmärtää, että lääkäriin on mahdollista päästä vain tietty määrä kertoja vuodessa.

Harmitusta vastaanottovaiheen aikana on aiheuttanut myös hankaluus tutustua suomalaisiin. Osaksi se on johtunut siitä, että heitä ei kohdata arjen ympäristössä, jos asumisyksikkö on syrjäisessä paikassa ja sellainen, että siellä asuu ainoastaan turvapaikanhakijoita. Toisaalta on saatettu kohdata suoraa ennakkoluuloisuutta ja syrjintääkin:

Tutustuimme jalkapallossa suomalaisiin, mutta kun he saivat tietää, että olemme pakolaisia, he kaikkosivat pois.

Sosiaalisia suhteita syntyy vastaanottovaiheen aikana pääasiassa muihin turvapaikanhakijoihin sekä opettajiin ja asumisyksikön henkilökuntaan. Nämä suhteet muodostuvatkin tiiviiksi ja siksi niiden yhtäkkinen katkeaminen kesken vastaanottovaiheen nousee yhtenä suurena epäkohtana lasten ja nuorten kokemuksissa esiin. Siirtyminen kesken vastaanottovaiheen asumisyksiköstä toiseen on asia, joka koetaan todella raskaana. Se rikkoo jo luodut suhteet sekä kiinnittymisen paikkaan ja totuttuun ympäristöön.

Siirtyminen on hyvin vaikeaa, kun on jo tottunut nykyiseen elämään.

Lapset ja nuoret myös tuntevat olonsa voimattomiksi siirtopäätöksen koittaessa, sillä heillä ei ole vaikutusvaltaa siihen. Vaikutusvallan puutteesta kertoo erään nuoren kommentti siirtopäätöksen tultua:

Emme ole jäniksiä, joita voidaan pompottaa paikasta toiseen.

Negatiivinen asia, joka korostuu lasten ja nuorten vastaanottovaiheen kokemuksissa todella vahvasti, on odottamisen ja epätietoisuuden tunne ja niiden aiheuttama stressi. Vastaanottovaiheessa vietetään pitkä aika, sillä käsittelyajat ovat tällä hetkellä pitkiä. Työpajoihin osallistuneet lapset ja nuoret ovat keskimäärin odottaneet Maahanmuuttoviraston puhuttelua jo 7–9 kuukautta. Ensin joutuu odottamaan turvapaikkapuhuttelua ja sen jälkeen joutuu odottamaan vielä oleskelulupapäätöstä. On myös kokemuksia siitä, että oleskeluluvan saamisenkin jälkeen joutuu odottamaan pitkään siirtymistä kuntaan. Pahinta odottamisessa on epätietoisuuden tunne: kukaan ei tunnu tietävän prosessin vaiheesta tai etenemisajasta, eikä omasta tilanteesta saa väliaikatietaa. Stressaantuneen olon vuoksi voi käydä niin, että ei pysty enää nauttimaan mistään eikä esimerkiksi jaksa käydä koulua.

*Olo ilman perhettä
Eriarvoinen kohtelu
Ei kuunnella
Mikään ei muutu
Hankala tutustua suomalaisiin
Siirtyminen toiseen asumisyksikköön
Odottaminen
Epätietoisuus*

3.3 Kokemukset ammattilaisten ja viranomaisten kohtaamisesta

Lapsilla ja nuorilla on pääosin positiivisia kokemuksia erilaisten ammattilaisten ja viranomaisten kohtaamisesta vastaanottovaiheen aikana. Erityisesti opettajat saavat hyvää palautetta ja heidän opettamisensa on koettu hyväksi:

Opettaja opettaa hyvin!

Lasten ja nuorten mukaan hyvän opettamisesta tekee muun muassa se, että opettaja selittää asioita perusteellisesti ja toistaa suomen kielen sanoja tarvittavan monta kertaa.

Lääkäreistä on monenlaisia kokemuksia. On toisaalta koettu, että lääkäri vähättelee terveydentilaan liittyviä asioita, eikä kaikkea tarvittavaa hoitoa saa. On myös kohdattu tietämättömyyttä muun kuin suomenkielisen potilaan kanssa toimimisessa, kun lääkäri ei ole tiennyt soittaa vastaanottoajaksi varatulle tulkille. Toisaalta on myös hyviä kokemuksia siitä, että lääkäri on rauhallisesti selittänyt ja kysellyt asioita, mikä on hyvä asia, ja hän on rauhassa kertonut mitä tehdään

ja ymmärtänyt myös mahdolliset kulttuuritekijät terveydenhoitoa koskeissa asioissa.

Myös tulkkien toiminnasta on vaihtelevia kokemuksia. Joko ongelmia ei ole ollut ja kaikki on sujunut hyvin, tai on ollut tilanteita, joissa tulkki onkin puhunut eri murretta. Tämän vuoksi ymmärrys tulkin ja tulkattavan välillä ei ole ollut täydellinen. Tähän on koettu olevan hankala puuttua itse tilanteessa, sillä on saatettu pelätä, että oma prosessi viivästyy, jos tulkkia aletaan vaihtaa.

Poliisin toiminnasta on hyviä kokemuksia ja moni on ollut yllätynyt, että poliisi on hyvä ja toimii lain mukaan. Tämä ei ole kaikkien lasten ja nuorten aiempien kokemusten mukaista. Kun poliisi on maahan saavuttaessa sanonut ”Tervetuloa” tai kysynyt onko poliisiautossa liian kuuma, on tämä tehnyt positiivisen ensivaikutelman, joka on jäänyt edelleen elämään. Yllättävää ja uuttavaakin on toisaalta ollut se, miten paljon ja perusteellisesti kysellään asioista (poliisi, maahanmuuttoviranomainen). Haastatteluisissa on kuitenkin saanut pitää taukoja, mikä on ollut hyvä asia.

Erään nuoren mukaan olisi tärkeää, että henkilöt, jotka Suomessa päättävät turvapaikanhakijoiden asioista, tietäisivät, että varmasti monella ilman huoltajaa saapuvalla lapsella on taustal-

laan erilaisia ongelmia sekä stressiä aiheuttavia tekijöitä. Asioista päättävien tulisi tehdä kaikkensa, jotta lapset saisivat jäädä Suomeen.

Heidän täytyy tietää, että lapset eivät voi palata kotimaahansa.

Myös jotta päättäjät todella tietäisivät vastaanottovaiheesta, olisi heidän hyvä käydä tutustumassa lasten arkeen ja vaikkapa asua asumisyksikössä heidän kanssaan yhden viikon ajan.

Lapset ja nuoret ovat kokeneet, että he ovat pääosin saaneet erilaisilta ammattilaisilta hyvin tietoa turvapaikkaprosessiin liittyvistä asioista. Lapsen oikeudet eivät sen sijaan ole tulleet monellekaan tutuiksi. Joillekin on poliisi tai opettaja kertonut, että on oikeus hakea turvapaikkaa Suomesta. Turvapaikkaprosessista on saatu tietoa pääasiassa lakimieheltä, ohjaajalta tai edustajalta. Toisaalta on myös kokemuksia, että aivan kaikista asioista ei ole saanut heti tarvittavaa tietoa, kun esimerkiksi lakimies ei ole osannut vastata kaikkiin kysymyksiin.

Lasten ja nuorten mukaan paras tapa saada tietoa turvapaikkaprosessiin liittyvistä asioista tai omista oikeuksista on saada se omalla kielellä. Tieto on myös parempi saada esimerkiksi katsomalla video, jossa asia kerrotaan tai niin, että joku kertoo asian, kuin että lukisi itse tiedon paperista.

Ilman huoltajaa saapuneiden lasten ja nuorten vastaanoton kehittäminen

Ilman huoltajaa saapuneiden lasten vastaanottovaiheeseen on jo aikaisemmin osoitettu kehittämistarpeita ja nostettu esiin huomioita lapsen edun toteutumisen näkökulmasta. [12a\)b\)c\)](#) Tässä raportissa tuodaan keskusteluun mukaan kokemustieto siitä, mitkä asiat ovat lasten ja nuorten itsensä mielestä vastaanotossa merkityksellisiä ja osoitetaan kehittämistarpeita tästä näkökulmasta.

Seuraavaksi esitettävät kehittämistarpeet on tuotettu kokoamalla yhteen hankkeessa saatu kokemustieto vastaanottovaiheesta. Osin nämä lasten ja nuorten tärkeinä pitämät asiat toteutuvat jo hyvin ja täten niiden toteutumisesta on jatkossakin huolehdittava. Osassa taas voi olla paikallisia eroja tai ne eivät toteudu lainkaan. Toistuvien teemojen perusteella ilman huoltajaa saapuneiden lasten ja nuorten vastaanottovaiheeseen esitetään seuraavia kehittämiskohtia:

LAPSEN TILANTEEN VAKAUTTAMINEN

Heti uuteen maahan saavuttua ovat rauha ja turvallisuus lapsille ja nuorille tärkeitä tekijöitä. Jotta tätä turvallista ympäristöä voidaan ylläpitää ja vahvistaa, sekä vakauttaa lapsen tilannetta, on kiinnitettävä huomiota seuraaviin:

Monilla on taustallaan raskaita kokemuksia ja perheen läsnäolon puuttuminen asettaa kaikki ilman huoltajaa saapuneet lapset erityisen haavoittuvaan asemaan. Nämä tekijät kuormittavat lapsia ja heidän terveeseen kasvuun ja kehitykseen tukeminen on tärkeää. Tämän vuoksi heille on **taattava psykososiaalinen tuki ja tarvittaessa laajemmat mielenterveyspalvelut**. Lapset ja nuoret kertovat suoraan, että tuen saaminen on tärkeää.

Lapselle on annettava mahdollisuus lepäämiseen ja nukkumiseen. Lapsen tilanne on hyvin kuormittava menneisyyden, matkan, odottamisen ja epätietoisuuden vuoksi. Unirytmii voi olla sekaisin ja yöhön voi kuulua painajaisia, jonka vuoksi lepäämisen tarve korostuu.

Sosiaalisten suhteiden syntyemisellä on erityisen tärkeä rooli tilanteessa, jossa lapset ja nuoret hakevat turvapaikkaa ilman perhettään. On tärkeää, että syntyneitä sosiaalisia suhteita ei katkaista kesken vastaanottovaiheen siirtymillä asumisyksiköstä toiseen. Luottamuksen syntyminen kestää oman aikansa ja uudet ihmiset ja uusi paikka aiheuttavat stressaavan epävarmuuden tunteen lapsille ja nuorille. Tämän vuoksi lapsen on **saatava viettää koko vastaanottovaihe samassa asumisyksikössä.**

KOULUNKÄYNTI

Kunnasta tai ilman huoltajaa saapuneen lapsen asumismuodosta riippuen on tällä hetkellä olemassa erilaisia käytäntöjä siinä, miten opetusta järjestetään oppivelvollisuuden ylittäneille nuorille. On hienoa, että esimerkiksi kansanopistoverkoston piirissä tuetun asumisen nuorilla on ollut mahdollisuus opiskella myös ylitettyään oppivelvollisuuden. Lisäksi heillä on ollut mahdollisuus opiskella lukukauden loppuun, vaikka olisivat ehtineet tulla täysi-ikäisiksi ensimmäisen vuoden aikana, kun odottavat oleskelulupaa. Myös jotkut suuret kaupungit ovat järjestäneet 17 vuotta täyttäneille valmistavan opetuksen esimerkiksi ammatillisessa oppilaitoksessa.

Koulunkäynti on lapsille ja nuorille todella merkityksellinen asia vastaanottovaiheen arjessa, monesta näkökulmasta.

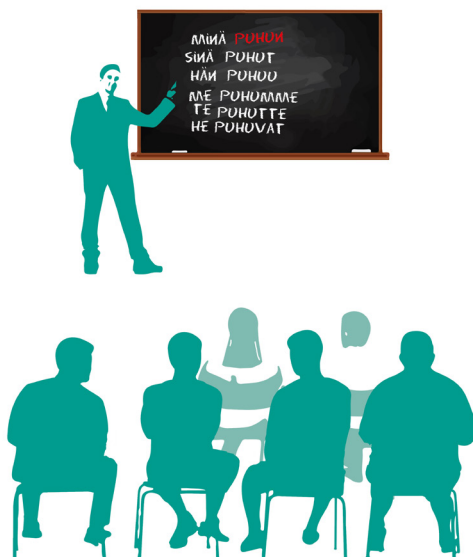
Oppimisen lisäksi koulu toimii paikkana sosiaalisten suhteiden ylläpidolle ja opettajan positiivisesti korostunut merkitys kertoo siitä, että hän on tärkeä ja turvallinen aikuinen lasten elämässä. Koulunkäynnin mahdollisuus vastaanottovaiheen aikana on yhtä tärkeä myös **oppivelvollisuuden ylittäneille nuorille** kuin sen piiriin kuuluville ja tämän vuoksi olisi kiinnitettävä huomiota siihen, että myös heille **tarjotaan mahdollisuus koulunkäyntiin**.

Myös lapsiasiavaltuutettu on kiinnittänyt huomiota siihen, että oppivelvollisuuden ylittäneet nuoret jäävät helposti tilanteeseen, jossa heille ei järjestetä kunnon koulutusta.^{12a)} Myös turvapaikkaprosessin aikana tai oleskeluluvan saamisen läheisyydessä täysi-ikäistyneet henkilöt voivat jäädä lähes täysin koulutuksen ulkopuolelle.

HARRASTUS- JA VAPAA-AJANTOIMINTA

Harrastamisen ja tekemisen merkitys vastaanottovaiheen aikana on lapsille ja nuorille mittaamaton monesta näkökulmasta ja siksi siihen on tarjottava heille mahdollisuuksia. Vapaa-ajantoiminta auttaa pitämään lasten ja nuorten ajatukset muualla kuin omassa epävarmassa tilanteessa, se tuo mielekkyyttä arkeen ja antaa mahdollisuuksia itsensä toteuttamiseen. **Harrastus- ja vapaa-ajantoimintaan on tarjottava puitteita** ja sen järjestäminen ei saa olla kiinni ainoastaan vapaaehtoistoimijoista.

Lapsilla ja nuorilla on erilaisia vahvuuksia ja kiinnostuksen kohteita, joten mahdollisuuksia vapaa-ajantoimintaan tulisi tarjota myös niiden mukaisesti. On tärkeää, että

erilaiset kiinnostuksen kohteet selvitetään ja mahdollisuuksia harrastamiseen ja erilaisiin aktiviteetteihin tarjotaan monipuolisesti niiden mukaan.

Vapaa-ajantoiminnan tarjoamisessa on tärkeää pohtia myös mahdollisuuksia suomalaisiin ikätovereihin tutustumiseen. Lapset ja nuoret toivovat tutustu- vansa suomalaisiin ja vapaa-ajantoiminta on hyvä väylä siihen. Lisäksi se on hyödyllistä suomen kielen oppimisen kannalta.

LAPSEN KUULEMINEN JA MAHDOLLISUUSVAIKUTTAA ITSEÄN KOSKEVIIN ASIOIHIN

Vastaanottovaihe on yhtä merkityksellinen vaihe lapsen elämässä kuin mikä tahansa muukin vaihe ja on tärkeää, että häntä kuullaan itseään koskevissa asioissa myös sen aikana. Vaikutusmahdollisuuksia ja väyliä kuulemiseen tulee tarjota niin arjen asioissa kuin suurempien päätösten äärellä. Asumisyksiköiden asukas- neuvostot ovat yksi hyvä foorumi arjen asioihin vaikuttamiseen, kunhan tehdyt päätökset muistetaan perustella lapsille. Kaikessa lasta koskevassa päätöksenteossa on kuultava häntä: mikäli esimerkiksi siirtopäätös toiseen asumisyksikköön vastaanotto- vaiheen aikana tulee ajankohtaiseksi jonkun lapsen kohdalla, on häntä ehdottomasti kuultava tässä päätöksenteossa.

OLESKELULUPAPÄÄTÖKSEN ODOTTAMINEN

Lasten ja nuorten kokemuksiin perustuen ei voi liiaksi korostaa sitä, miten raskas ja stressaava tilanne oleskelulupapäätöksen odottaminen on. Ilman huoltajaa saapuneet lapset ovat erityisen haavoittuvassa asemassa, sillä heillä ei ole perheen suo- jaavaa vaikutusta tässä kuormittavassa tilanteessa. Tämän vuoksi tulisi kaikin keinoin pyrkiä siihen, että ilman huoltajaa saapuneiden lasten turvapaikanhaku käsiteltäisiin lyhyessä ajassa. Myös väliaikatiedon antamisen mahdollisuuksia turvapaikkaprosessista tulisi kehittää. Osa lapsista ja nuorista pohtii, onko heidät unohdettu täysin, kun toisten asiat etenevät, mutta heille ei ole tullut lainkaan yhteydenottoa.

TASAVERTAISET OLOSUHTEET

Kuten esimerkiksi koulunkäynnin, harrastusmahdollisuuksien ja edustajien toiminnan suhteen kokemustiedossa nousi esiin, on lasten ja nuorten olosuhteissa vastaanottovaiheen aikana monenlaisia eriarvoisuuksia. Lapsille ja nuorille tulee luoda **tasavertaiset olosuhteet vastaanottovaiheeseen**, ei vain siksi että se on lapsen oikeuksien mukaista, vaan myös siksi, että lapset ja nuoret ovat tietoisia näistä eriarvoisuuksista ja kokevat ne hyvin raskaiksi. Esimerkiksi koulunkäynnin ja harrastamisen mahdollisuudet eivät saa olla kiinni siitä, missä kunnassa tai asumisyksikössä lapsi tai nuori asuu, eikä lapsen edun toteutuminen turvapaikkaprosessin aikana kiinni siitä, miten sitoutuneen tai sitoutumattoman edustajan hän saa. Lasten ja nuorten muuten jo epävakaaseen elämäntilanteeseen on luotava kaikille samanveroiset, säännönmukaiset puitteet.

LAPSEN OIKEUDET

Perehdyttäminen lapsen oikeuksiin niin lapsille ja nuorille itselleen kuin heidän kanssaan toimiville ammattilaisille on tärkeää. Suomeen saapuneet lapset ja nuoret eivät tunne hyvin oikeuksiaan. Niiden tunteminen olisi tärkeää, jotta tunnistettaisiin esimerkiksi oma oikeus kiireettömään terveydenhoitoon tai oikeus tulla kuulluksi itseä koskevissa asioissa. Lapsille ja nuorille on annettava tietoa oikeuksistaan heille sopivalla tavalla ja [omalla kielellään](#).

Myös lasten ja nuorten kanssa toimivien ammattilaisten tulee tietää lapsille kuuluvat oikeudet, jotta he eivät työssään toimi väärin tai anna lapsille ja nuorille väärää tietoa. Erityisesti edustajien koulutukseen tulee panostaa, jotta he tosiasiallisesti pystyvät taakamaan lapsen edun toteutumisen.

Lopuksi

Hankkeessa kootun kokemustiedon kautta tuodaan ilman huoltajaa saapuneiden lasten ja nuorten ääni asiantuntija- ja tutkimustiedon rinnalle, täydentämään jo olemassa olevaa tietoa ja kehittämistarpeita kokemustiedon näkökulmasta. Lasten ja nuorten esiin nostamat aiheet ovat samansuuntaisia aiemman tutkimuksen ja ammattilaisten nostamien kehittämistarpeiden kanssa, lapset ja nuoret kuitenkin tarkastelevat niitä henkilökohtaisemmalla merkitystasolla.

Kokemustiedon selvittämiseen on monenlaisia toimintatapoja. Tässä hankkeessa nuoret turvapaikanhakijat osallistuivat kehittämiseen tuottamalla kokemustietoa osana vertaistoimintaa. Kokemustietoa koottiin kahdelta taholta: nyt vastaanottovaiheessa olevilta lapsilta ja nuorilta sekä aikaisemmin saapuneilta nuorilta aikuisilta. Vastaanottovaiheessa olevilla lapsilla ja nuorilla hankkeeseen ja työpajoihin liittyi toiveita siitä, että asiat paranisivat omalla kohdalla ja että ne paranisivat pian. Täysi-ikäiset nuoret taas olivat valmistautuneita jakamaan tietoa yleisemmällä tasolla ja ymmärsivät, että asioiden muuttuminen on hidas prosessi, johon tämä hanke voi antaa oman panoksensa. He kertoivat myös hankkeen aikana oppineensa, että Maahanmuuttovirasto vastaa kaikista kustannuksista ja ohjaa ja linjaa lapsiin vaikuttavat asiat, kuten vaaterahan suuruuden. Lisäksi he kertoivat, että vasta nyt, prosessin jo läpikäytyään, he todella ymmärtävät miten erillisinä prosesseina asumisyksikön asiat ja turvapaikkaprosessi etenevät. Myös voimassa olevan lainsäädännön merkitys Maahanmuuttoviraston soveltamisissa linjauksissa ja ohjeistuksissa selventyi.

Hankkeessa tehty kokemustiedon keräämis- ja vertaistoiminnan malli luotiin kansalaisjärjestötyönä. Lasten ja nuorten tärkeiksi kokemia asioita ja epäkohtia on seuraavassa vaiheessa tarpeellista soveltaa myös viranomaisten ja palveluntuottajien parissa. Suositeltava jatko on, että esiin nostetut kehittämisideat tulevat kuulluiksi, vastaanotetuiksi ja keskustelluiksi vuoropuhelussa lasten ja nuorten, päättäjien, ammattilaisten ja viranomaisten kanssa. Tämän tyyppistä lasten ja nuorten osallistumista kehittämiseen (lapset ja nuoret kokemusasiantuntijoina) voisivat hyödyntää esimerkiksi Maahanmuuttovirasto, ministeriöiden työryhmät sekä muut vastaanottovaiheen toimijat ja palveluntuottajat.

Lue
myös Ruotsin
lapsiasiavaltuutetun
kokoamista ilman
huoltajaa saapuneiden
lasten ja nuorten
kokemuksista.

Yhteenvetona suositamme lasten ja nuorten kokemusten pohjalta, että vastaanottovaiheessa:

Tulee tarjota ilman huoltajaa saapuneille lapsille psykososiaalista tukea ja mielenterveyspalveluja lapsen tarpeen mukaisesti.

Vastuu- ja toteuttajatahot: asumisyksikkö, kunnalliset sosiaali- ja terveyspalvelut

Tulee antaa lapselle mahdollisuus lepäämiseen ja nukkumiseen.

Vastuu- ja toteuttajataho: asumisyksikkö

Lapsen tulee saada asua samassa asumisyksikössä koko vastaanottovaiheen ajan.

Vastuu- ja toteuttajataho: Maahanmuuttovirasto

Tulee tarjota myös oppivelvollisuusiän ylittäneille lapsille mahdollisuus koulunkäyntiin.

Vastuu- ja toteuttajataho: opetustoimi (valtio, kunnat, yksityiset tahot)

Tulee tarjota harrastus- ja vapaa-ajantoimintaa.

Tulee kartoittaa lasten kiinnostuksen kohteet ja tarjota harrastus- ja vapaa-ajantoimintaa sen mukaan.

Tulee luoda mahdollisuuksia ja tukea suomalaisiin ikätovereihin tutustumista harrastus- ja vapaa-ajantoiminnassa.

Vastuu- ja toteuttajatahot: asumisyksikkö, tukena kuntien nuoriso- ja vapaa-ajantoimet sekä kansalaisjärjestöt

Lapsen mielipiteitä tulee kuulla erityisesti seuraavissa asioissa: asumisolosuhteet, edustajan valinta, siirtopäätökset.

Vastuu- ja toteuttajatahot: asumisyksikkö, Maahanmuuttovirasto

Ilman huoltajaa saapuneiden lasten turvapaikkahakemukset tulee käsitellä kiireellisinä.

Vastuu- ja toteuttajataho: Maahanmuuttovirasto

Lapselle tulee antaa väliaikatietaa turvapaikkamenettelyn etenemisestä.

Vastuu- ja toteuttajatahot: edustaja, Maahanmuuttovirasto

Tulee luoda hyvät ja tasavertaiset olosuhteet vastaanottovaiheeseen harrastamisen, koulunkäynnin ja edustajatoiminnan suhteen.

Vastuu- ja toteuttajatahot: asumisyksikkö, Maahanmuuttovirasto

Niin lapsille kuin heidän kanssaan toimiville ammattilaisille ja viranomaisille on annettava tietoa lapsen oikeuksista.

Vastuu- ja toteuttajatahot: Maahanmuuttovirasto, edustaja, asumisyksikkö

Jotta vastuu- ja toteuttajatahot pystyvät suoriutumaan tehtävistään, täytyy toimintaa kehittää ja koordinoita. Kehittäminen edellyttää eri tahojen keskinäistä vuoropuhelua, suunnittelua, koordinoitua ja toiminnan johtamista. Lasten ja nuorten tulee olla mukana kehittämisessä, koska he ovat itse omien asioidensa asiantuntijoita. Kaikkien tahojen tulee etsiä hyviä, inhimillisiä ja lapsilähtöisiä ratkaisumalleja, niin yksittäisten lasten ja nuorten kohdalla kuin toiminnan rakenteiden tasolla. Vaikka edellä on lueteltu vastuutahot, on lopulta lapsen oikeuksien toteutumisesta vastuussa kaikki heidän kanssaan toimivat ihmiset.

Hankkeessa tehdyssä työssä havaitsimme, miten heikosti lapsia ja nuoria on kuultu ja miten vähän vaikutusmahdollisuuksia heillä on ollut itseään koskeviin asioihin. Lapset ja nuoret tulevat erilaisista taustoista ja kieli- ja kulttuuriympäristöistä, näistä huolimatta he ovat kykeneviä, valmiita ja motivoituneita osallistumaan ja ilmaisemaan itseään. Kokemuksemme on, että lapset ja nuoret ovat avoimia, yhteistyöhaluisia ja rakentavia ratkaisuja etsiviä, kun heille annetaan siihen mahdollisuus.

Otetaan tämä mahdollisuus rohkeasti käyttöön!

Kiitos kaikille hankkeeseen osallistuneille lapsille ja nuorille arvokkaista näkemyksistänne.

Lähteet

- ¹ http://www.migri.fi/download/65762_Tp-hakijat_alaikaiset_tammi-kesa_2016.pdf?a55c821ee8c0d388
- ² http://www.migri.fi/download/64992_Tp-hakijat_alaikaiset_2015.pdf?11e68b1ee8c0d388
- ³ <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/7244677/3-02052016-AP-EN.pdf/>
- ⁴ http://www.migri.fi/download/67609_Tp-paatokset_alaikaiset_tammi-kesa_2016.pdf?80ecb51fe8c0d388
- ⁵ http://www.migri.fi/download/64997_Tp-paatokset_alaikaiset_2015.pdf?ec75bf1fe8c0d388
- ⁶ <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110746>
- ⁷ http://www.migri.fi/medialle/tiedotteet/lehdistotiedotteet/lehdistotiedotteet/1/0/vuonna_2015_myonnettiin_hieman_yli_20_000_oleskelulupaa_usia_suomen_kansalaisia_reilut_8_000_64998
- ^{8a)} http://www.migri.fi/medialle/tiedotteet/lehdistotiedotteet/lehdistotiedotteet/1/0/vastaanottokeskuksista_vahennetaan_vajaat_6_000_majoituspaikkaa_67927
- ^{8b)} http://www.migri.fi/medialle/tiedotteet/lehdistotiedotteet/lehdistotiedotteet/1/0/vastaanottokeskuksia_lakkautetaan_ja_majoituspaikkoja_vahennetaan_66697
- ⁹ http://images.savethechildren.it/IT/ff/img_publicazioni/img284_b.pdf
- ¹⁰ http://www.migri.fi/medialle/tiedotteet/lehdistotiedotteet/lehdistotiedotteet/1/0/turvapaikkatutkinta_siirtyy_poliisilta_maahanmuuttovirastolle_1_3_2016_66199
- ¹¹ http://www.migri.fi/medialle/tiedotteet/lehdistotiedotteet/lehdistotiedotteet/1/0/humanitaarista_suojelua_ei_myonnetta_ena_uudet_maalinjaukset_afganistanista_irkista_ja_somaliasta_67589
- ^{12a)} <http://lapsiasia.fi/wp-content/uploads/2016/06/17062016.pdf>
- ^{12b)} <http://tem.fi/documents/1410877/2859687/Ilman+huoltajaa+tulleiden+alaikaisten+turvapaikkahakijoiden+vastaanotto+05092014.pdf>
- ^{12c)} http://www.yhteisetlapsemme.fi/wp-content/uploads/2013/04/lapsen_etu_ensin_web.pdf
- Ruotsin lapsiasiavaltuutetun raportti ilman huoltajaa saapuneiden lasten ja nuorten kokemuksista*
<https://www.barnombudsmannen.se/globalassets/dokument-for-nedladdning/publikationer/barn-pa-flykt---barns-och-ungas-roster-om-mottagandet-av-ensamkommande.pdf>
- Pesäpuu, Selviytyjät*
<http://www.pesapuu.fi/piilosivut/nuoret/selviytyjat/>
- Pesäpuu, Salapoliisit*
<http://www.pesapuu.fi/piilosivut/lapset/salapoliisit/>
- Nuoret kehittäjät -ryhmä*
http://www.socca.fi/kehittaminen/lastensuojelu/nuorten_kehittajien_ryhma
- Osallisuuden aika ry*
<http://www.osallisuudenaika.fi/>
- Edustaja-hanke*
http://www.utu.fi/fi/yksikot/braheadevelopment/koulutus/taydennyskoulutus/sosiaali-ja-terveysala/edustaja-koulutus/Documents/Esite%20Edustaja%20II_2014.pdf
- Tukiverkko-hanke*
<https://vetoverkosto-fi-bin.directo.fi/@Bin/1dabd91f90ad075ea53d38bfc794511b/1469613467/application/pdf/257336/Lasten%20tukiverkko.pdf>
- Lapsen oikeudet eri kielillä*
unicef.org/magic/briefing/uncorc.html

Liite 1

Ilman huoltajaa saapuneiden alaikäisten turvapaikanhakijoiden osallistavan valokuvauksen työpajat

Toimittaja-mediakasvattaja Pauliina Grönholm ja valokuvaaja-dokumentaristi Maria Santto halusivat toteuttaa käytännöllistä toimintaa turvapaikanhakijoiden parissa. Syksyn 2015 he toimivat jo vapaaehtoisina turvapaikanhakijoita auttavassa verkostossa ja samaan aikaan he valmistelivat projektia. Maria Santto oli huolestunut saapuneiden turvapaikanhakijoiden toimeettomuudesta ja häntä inspiroi Lontoossa toteutettu osallistavan valokuvauksen projekti kodittomien parissa.

Vuoden 2016 alussa Grönholm ja Santto aloittivat osallistavan valokuvauksen työpajatyöskentelyn alaikäisyksikössä asuvien nuorten kanssa. Työpajat alkoivat tammi-kuussa ja huipentuivat kesäkuussa pidettyyn valokuvanäyttelyyn Espoon Sellon kirjastossa. Viiden kuukauden aikana (tammi-toukokuu) pidettiin yhteensä 14 työpajaa, jotka Grönholm ja Santto ohjasivat, vapaaehtoisten tulkkien toimiessa tulkkajina. Nuorilla oli myös itsenäistä työskentelyä. Valokuvaustoiminta sisälsi toiminnallisia harjoituksia, kuten tekniikkaan orientoitumista, sisällöllisiä tehtäviä ja yhteistoiminnallisia tehtäviä. Muiden ottamia kuvia nuoret kävivät katsomassa Ateneumissa, joka oli monelle ensimmäinen kerta museossa tai valokuvanäyttelyssä.

Työpajakertojen suunnittelussa otettiin aina huomioon edellisen kerran kokemukset sekä lasten omat toiveet sisällöistä. Nuorten lähtökohdat toimintaan olivat hyvin erilaisia, osa oli esimerkiksi luku- ja kirjoitustaidottomia. Toiminnan alussa selfiet, potretit ja autokuvat olivat tyyppisiä otoksia. Nuorten oli helppo kuvata konkreettisia asioita, kun taas abstraktit asiat olivat haasteellisempia. Nuoret kertoivat haluavansa oppia lisää valokuvauksesta ja heidän toiveenaan oli kuvaustekniikan, henkilökuvaamisen ja tunteiden kuvaamisen opettelu. Näihin tartuttiin. Työpajoissa myös keskusteltiin paljon kuvista ja niiden sisällöistä. Yksi nuorista kertoikin myöhemmin, että hän ei aluksi uskaltanut ilmaista mielipiteitään, mutta työpajojen myötä hän oppi miten, ja rohkaistui.

Toiminnalliset harjoitukset sujuivat nuorilta hyvin. Kuvista keskusteleminen ja toisten huomioiminen keskustelussa vaati toisilta enemmän harjoitusta kuin toisilta. Työpajojen ryhmätilanteet päättyivät aina yhteistoiminnallisesti siihen, että nuoret antoivat toisilleen positiivista palautetta, josta vastaanottaja kiitti. Tällä tavoin työpajatoiminta tuki osaltaan myös ryhmähengen rakentumista ja kykyä oppia antamaan ja vastaanottamaan palautetta. Valokuvaustyöpajat olivat nuorille vapaaehtoista toimintaa, mutta oli tärkeää, että he saapuivat työpajan alkuun täsmällisesti. Sovituista ajoista kiinnittämisen opettelu on hyödyllistä.

Nuorille järjestetyn valokuvaustoiminnan tavoite oli tarjota mielekästä ajanvietettä arkeen ja järjestää osallisuuden mahdollisuuksia vastaanottovaiheeseen. Myös nuorten julkisen toimijuuden edistäminen mediakasvatuksen keinoin, nuorten ymmärryksen avartaminen valokuvaamisen mahdollisuuksista arjen asioiden äärellä sekä osallistavien kokemusten luominen itseilmaisun kautta olivat keskeisiä tavoitteita.

Ensimmäisiin työpajakertoihin osallistui paljon nuoria, mutta seitsemän innokkainta jatkoi aktiivisesti loppuun saakka. Tällä aktiivisten osallistujien ryhmällä alettiin valmistautua kesäkuussa pidettyyn valokuvanäyttelyyn. Nuoret valitsivat näyttelyn kuvat itse ja pystyttivät ja purkivat näyttelyn yhdessä työpajaohjaajien kanssa. Osallistumisestaan työpajatoimintaan nuoret saivat todistuksen ja lahjaksi oman potretin, sekä sydämestä asti tullutta palautetta työpajaohjaajilta heidän kehitymisestään valokuvausprojektin aikana. Kaikki työpajatoimintaan osallistuneet nuoret kertoivat toiminnan myötä muuttaneensa valokuvaamista itsensä ilmaisua kohti ja moni jatkoi valokuvaamista vielä työpajatoiminnan jälkeenkin omatoimisesti.

Liite 2

Osallisuuden monimielisyys nuorten turvapaikanhakijoiden arjessa

Marja Peltola, tutkijatohtori, Nuorisotutkimusverkosto
Leena Suurpää, tutkimusjohtaja, Nuorisotutkimusverkosto
Karim Maiche, tohtoriopiskelija, Tampereen yliopisto

Kansainvälisten ihmisoikeussopimusten ja Suomen lain mukaan lapsella on oikeus tulla kuulluksi häntä koskevissa kysymyksissä. Mitkä asiat ovat ”lasta koskevia kysymyksiä”, ja miten tällainen oikeus toteutuu yksin Suomeen tulleiden, 18 ikävuotta lähestyvien turvapaikanhakijoiden kannalta mielekkäällä tavalla?

Muun muassa nämä kysymykset olivat mielessämme, kun ryhdyimme tekemään viiden hengen tutkijaryhmän¹⁾ voimin pienimuotoista tutkimusprojektia alkuvuodesta 2016 eräässä alaikäisten turvapaikanhakijoiden asumisyksikössä. Alaikäiset turvapaikanhakijat ovat tutkimuskohteena monin tavoin erityinen ryhmä. Nuorten keskeneräinen oleskelulupaprosessi tekee heidän elämäntilanteestaan ja asemastaan perustavalla tavalla epävarman. Myös heidän alaikäisyytensä on kiistanalaisesti koettu ja tulkittu. Alaikäisyys on valtio- ja kulttuurisidonnainen ilmiö. Suomessa alaikäisyys määrittelee nuoret (lasten)suojelun kohteiksi – periaatteessa. Käytännössä alaikäisten turvapaikanhakijoiden kohdalla lastensuojelullisia toimenpiteitä ei kuitenkaan voida kattavasti soveltaa Suomessa, mikä rajaa muun muassa asumisyksiköissä työskentelevien mahdollisuuksia tukea nuoria ja puuttua heidän tekemisiinsä.

Turvapaikkaprosessi sekä lainsäädännön määrittelemät oikeudet kehystävät nuorille tarjottavia palveluita ja laajemminkin Suomeen muuttaneiden nuorten asemaa suomalaisen hyvinvointivaltion jäsenenä. Nuorten turvapaikanhakijoiden kohdalla oikeusnäkökulmaan sotkeutuu huoli, ja julkisuudessa nuoria turvapaikanhakijoita koskevaa keskustelua värittävä huolen ohella pelko ja epäluulo. Tässä kaksijakoisessa keskustelussa alaikäisten turvapaikanhakijoiden äänet ja arjen kokemukset jäävät helposti kuulumattomiin tai vaikeasti ymmärrettäviksi hälyääniksi. Tämä muistuttaa siitä nuoria yleisemminkin leimaavasta vallattomuudesta, jota nuorisotutkimuksissa on luonnehdittu *sukupolvien ohipuhumisen* käsitteellä. Yhtäältä sukupolvien ohipuhuminen voidaan nähdä myönteisenä seikkana. Nuoret eivät vain mukaudu olemassa olevaan maailmaan: he onnistuvat raivaamaan itselleen tilaa ajatella ja määritellä itseään uudella tavalla, ja heillä on resursseja toimia toisin. Toisaalta ohipuhuminen merkitsee pakotettua hiljaisuutta, nuorille tärkeiden kokemusten sivuuttamista ja ihmisten välistä epäluuloa. Alaikäisten turvapaikanhakijoiden yhteiskunnallista asemaa tarkastellessa

1) Tutkijaryhmään kuuluvat Veronika Honkasalo (Nuorisotutkimusverkosto), Karim Maiche (Tampereen yliopisto), Henri Onodera (Helsingin yliopisto), Marja Peltola (Nuorisotutkimusverkosto) ja Leena Suurpää (Nuorisotutkimusverkosto).

sukupolvien ohipuhumisen nurjat puolet sekä siihen liittyvät ikäsidonnaiset ja lainsäädännölliset rajat ovat erityisen korostuneessa roolissa.

Lähestymme tutkijoina vastaanottokeskuselämää ulkopuolisin silmin. Siksi meistä oli tärkeää tutustua nuorten turvapaikanhakijoiden arkeen, ympäristöön ja kokemuksiin perusasioista lähtien. Teimme usean kuukauden ajan vapaaehtoistyötä asumisyksikössä päästäksemme kiinni asumisyksikön ja siellä asuvien nuorten arjen käytäntöihin ja merkityksiin. Tätä kautta pääsimme tutustumaan asumisyksikön nuoriin, kyselemään heidän kiinnostuksen kohteistaan ja tarpeistaan. Samalla tulimme heille tutuiksi. Myöhemmin haastatteluja tehdessämme olemme halunneet tarjota nuorille mahdollisuuden puhua heille siinä hetkessä tärkeistä asioista: Suomessa asumisen ensi kuukausien ja vastaanoton kokemuksista, arkea tukevista ja kolhivista tekijöistä sekä tulevaisuudesta, vaikka sitten sumeasta ja epävarmasta.

Tällainen nuorten omia näkökulmia kunnioittavan tutkimusotteen voi katsoa lähestyvän Suomessa nuorisopoliittiseksi tavoitteeksi nostetun nuorten osallisuuden tukemisen tavoitetta. *Osallistaminen* on kuitenkin kiistanalainen ja haastava, niin käsitteenä kuin käytäntönä, ja erityisesti nuorten turvapaikanhakijoiden kohdalla. Osallisuuden ja osallistamisen ajatus ei tee ongelmattomaksi – saati olemattomaksi – nuorten turvapaikanhakijoiden parissa tehtävän tutkimus-, ammatti- ja vapaaehtoistyön epätasais-ta valta-asetelmaa. Osallisuuden omaehtoisuus ja pakottavuus on kuin veteen piirretty viiva, jonka rajoista nuoret saavat jatkuvasti neuvotella sekä toisten nuorten että aikuisten kanssa.

Kenttätyötä tehdessämme olemme saaneet pohtia osallistamisen ja vapaaehtoisuuden suhdetta tutkimuksen eri vaiheissa. Tutkimukseen osallistuminen ei saa missään tilanteessa perustua pakkoon. Asumisyksikön nuorista alle puolet osallistui järjestämämme toimintaan ja haastatteluihin. Mitä tämä tarkoittaa osallisuuden ihanteen kannalta? Niin nuorisotutkimukselle kuin nuorten parissa tehtävälle työlle on tyypillistä, että kaikkein haavoittuvimmassa asemassa olevat jäävät helposti aikuisten interventioiden ulkopuolelle, riippumatta toiminnan ympäristöistä tai aikuistoimijoiden hyvästä tahdosta. Vaikka tämä voi olla pulmallista tutkimustiedon saamisen kannalta, on samalla ymmärrettävää, että nuoret haluavat suojella itseään vaikeissa tai epävarmoissa elämäntilanteissa. Heillä on siihen oikeus. Toisaalta tutkimuksen ulkopuolelle jättäytyminen ei väistämättä tarkoita erityistä haavoittuvuutta. Se voi kertoa myös siitä, että valittu aihe ei puhuttele tai ettei sitä kunnolla ymmärretä, elämäntilanne ei rohkaise osallistumaan tutkimukseen, luottamus itseen ja muihin rakoilee, tai nuorilla on yksinkertaisesti muuta ajateltavaa ja tekemistä. Ulkopuolelle jättäytyminen voi myös viestiä siitä, että nuorella on itse luotuja verkostoja ja aktiviteetteja, joiden vuoksi ja ansiosta hän kokee tarpeettomaksi osallistua niin sanottuihin ulkoisiin instituutio-naalisiin aktiviteetteihin. Jälkimmäisessä tapauksessa kyse ei ole siten resurssien puutteesta, vaan luottamuksesta omien resurssien riittävyyteen ja pyrkimyksestä niiden itsenäiseen määrittelyyn.

Keskeinen osa osallisuutta on oikeus määritellä oman osallistumisen rajoja. Tämä näkökulma on jäänyt nuoriin liittyvissä osallisuuskeskusteluissa turhan vähälle huomiolle. Kaikkien nuorten – niin Suomessa syntyneiden kuin tänne muuttaneiden – oikeuk-

siin kuuluu paitsi mahdollisuus osallistua erilaiseen heille järjestettyyn tai omaehtoisesti viritettyyn toimintaan, myös oikeus vetäytyä rauhaan aikuisten, tai toisten nuorten, tarkkailevilta katseilta ja kuuntelevilta korvilta. Oikeus rauhoittumiseen ja turvallisuuteen on saanut Suomessa vain vähän huomiota osallisuuden pilareina. Alaikäisten turvapaikanhakijoiden elämässä ne ovat monesti erityisen merkityksellisiä hyvän elämän ja pakottoman osallisuuden edellytyksiä.

MUUTAMA LUKUVINKKI:

Anttila, Anu-Hanna (2010) Ohipuhuminen sukupolvien välisenä kysymyksenä. Teoksessa Anu-Hanna Anttila & Kristiina Kuussaari & Tiina Puhakka (toim.) *Ohipuhuttu nuoruus. Nuorten elinolot -vuosikirja 2010*. Helsinki: THL, Nuorisosiain neuvottelukunta & Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, 6–12.

Kaukko, Mervi (2015) *Participation in and beyond liminalities. Action research with unaccompanied asylum-seeking girls*. Oulu: Oulun yliopisto. <http://jultika.oulu.fi/files/isbn9789526209890.pdf>

Kuusisto-Arponen, Anna-Kaisa (2015) Ajatuksia myötätunnosta ja kivusta. *Keskustelua. Terra* 127 (2), 83–89. http://www.edustajat.fi/pdf/kuusisto-arponen_terra_2015.pdf

Liite 3

Minun tarinani

Nimeni on A, olen Irakista kotoisin ja syntynyt Bagdadissa vuonna 1998. Perheeseeni kuuluu neljä vanhempaa siskoa, minä olen nuorin ja ainoa poika. Tietysti isäni ja äitini myös. Elin mukavaa elämää perheeni kanssa, kunnes tapahtui yksi asia ja se muutti kaiken. Elämäni alkoi hajota kun isäni kuoli, koska hänen munuaisensa lakkasivat toimimasta vuonna 2001. Kun hän kuoli, sukulaiset jättivät meidät yksin. Vain minä, sisroni ja äitini, se oli vaikeaa elämää.

Meillä ei ollut kotia, jossa asua ja äitini ei käynyt töissä, joten se oli todella pahaa aikaa. Kahden vuoden kuluttua äitini aloitti työskentelyn opettajana ja me yritimme selviytyä. Elämäni muuttui vaikeaksi taas vuonna 2003. Olin kuusivuotias, kun Yhdysvaltojen joukot tulivat kotimaahan ja he tuhosivat kaiken. Äitini lopetti työnteon sotatilan takia ja me kärsimme kaksi vuotta. Sen jälkeen menin ala-asteelle ja aloin opiskella muun muassa englantia. Pidän siitä [koulunkäynnistä] todella paljon ja tein kaikkeni, että opiskelen ahkerasti ja pääsen läpi kurseista, koska halusin nähdä perheeni olevan onnellinen ja ylpeä minusta.

Vuonna 2006 tilanne muuttui monimutkaiseksi sisällissodan vuoksi sunnien ja shiijojen välillä. Ihmiset alkoivat tappaa toisiaan tuona kamalana aikana. Ihmiset puieskelivät kodeissaan, mutta minä en välittänyt, halusin vain käydä koulua ja opiskella. Se oli minun lapsuuden tavoitteeni, ja minä kärsin koska ihmiset tappoivat toisiaan kadulla. Vuonna 2009 näin yli 25 ihmisen kuolevan edessäni aseiden tai pään leikkaamisen takia, tai heitä heitettiin alas katolta tai kerrostaloista. Kun valmistauduin kouluun, nikoilin joka päivä, että pääsen sinne ja takaisin kuolematta. Tämä on älytöntä, koska olin 9- tai 10-vuotias, ja tuollaiset ajatukset ovat lapselle valtavia. Mutta usko tai älä, niin minä nikoilin ja koulumatkalla kun näin tappamista, käänsin pääni pois, itkin ja juoksin pois.

2010 vuoteen tultaessa tilanne alkoi rauhoittua ja minä yritin saada koulun loppuun, sekä tehdä töitä auttaakseni äitiä ja siskoja, se oli tavoitteeni. Mutta en saavuttanut sitä, koska joka päivä autopommeja räjähti jossain. Muistaakseni neljä aivan edessäni ja näin jälleen ruumiita, liekkejä, savua, käsivarren siellä ja pään toisaalla. Minulla oli todella paha olo, kun en voinut auttaa ketään. Tämän jälkeen elämäni alkoi näkyä sota sunnien ja shiijojen välillä.

Sunnien ja shiiojen konflikti vaikutti minuun, koska olen shiia mutta äitini oli sunni. Asuimme shiia-alueella, koska emme löytäneet muutaakaan paikkaa, eikä ollut rahaa muuttaa muualle. Ihmiset alkoivat häiritä minua sanomalla: "Katsokaa, tässä on A, sunninaisen poika". He yrittivät haastaa riitaa kanssani, mutta en välittänyt, en ollenkaan halunnut tapella, elämäni oli täynnä muita murheita.

Kesäkuussa 2015 olin koulumatkalla kahden parhaimman ystäväni kanssa. Nauroimme ja vitsailimme, tiedäthän teinijuttuja. Äiti soitti minulle ja minä en kuullut hyvin, katu oli täynnä autoja sekä ihmisiä. Pysähdyin puhumaan puhelua. Ystäväni kävelivät eteenpäin, ehkä 15-20 metriä, ja kun lopetin puhelun, menin heidän jälkeensä ja autopommi räjähti juuri heidän kohdallaan. Muistan vain, että menetin kuuloni, en nähnyt mitään koska kaikkialla oli pölyä ja savua sekä tulta. Ihmiset juoksivat ja poliisiautoja ja ambulansseja oli ympäriinsä. Kun nousin ylös ja sain katseeni ystäväni, he olivat tulella. Kyllä, he paloivat ja minun valkoinen paitani oli aivan liassa ja veressä, jonkun korva oli paidallani. Itkin ja katsoin heitä, enkä voinut tehdä mitään. Tipahdin maahan ja menetin tajuntani. Kahden päivän kuluttua heräsin sairaalassa. Äitini oli vierelläni ja rukoili. Kahteen viikkoon en käynyt koulussa, sitten menin takaisin ja sain suoritettua kurssit hyväksytysti. Ongelmat eivät kuitenkaan loppuneet siihen.

Äitini (muistattehan hän on sunni) työskenteli shiiakoulun rehtorina. Olisikohan se ollut elokuu 2015, kun eräs mies tuli äitini luo ja syytti häntä lasten ajatusten myrkyttämisestä ja alkoi tehdä ongelmia turhasta. Äitini ei voinut tehdä mitään, koska hän on nainen ja toiseksi, hänellä ei ollut varaa menettää työtään. Sitten olisimme olleet rahattomia. Hän yritti puhua tälle typerälle miehelle. Myöhemmin saimme tietää, että hän on johtaja eräässä ryhmityksessä. Tämä ryhmä on vaarallinen ja usko tai älä, myös armeija pelkää heitä, koska heillä on valtaa ja käytännössä he ovat hallitus. Kotimaassani he eivät saa satuttaa naisia, mutta he tiesivät, että äidilläni on 17-vuotias poika, joten he uhkailivat äidilleni satuttavansa minua. Kehotin äitiäni pysymään töissä ja sanoin pänjääväni. Tietenkin olin peloissani koska he voisivat tappaa minut milloin vain, joten he yrittivät haastaa riitaa ja aiheuttaa ongelmia. Sen jälkeen he kävivät käsiksi, löivät jalkoihini ja muuttivat elämäni helvetiksi. Yksi miehistä tuli kotiumme ja uhkasi ettei minulla ole enää paljon elinpäiviä. Äitini kehotti minua lähtemään: "jos jäät tänne, niin sinut tapetaan, mene turvaan". Onnistuin pääsemään pakoon, joten tulen selviytymismatkaan.

Tulin Suomeen syyskuun lopussa 2015 ja etsin rauhaa. Aloin opiskella suomen kieltä ja opiskelin kansanopistossa. Tykkäsin asumisesta ja opiskelusta opistossa, mutta sisälläni asiat eivät olleet ok, vaan olin huolissani perheestäni ja lisäksi minulla oli pahoja painajaisia joka yö. Näen painajaisia ystäväieni kuolemasta silmiäni edessä ja vaikeasta elämästäni. Sain ystäviä ja pidin heistä todella, he ovat tosi hyviä ystäviä! Aloin nauttia elämästäni ensimmäistä kertaa. Niin opiskelin, ja kun koulu loppui, odotin yhä vastausta oleskelulupahakemukseeni Maahanmuuttovirastosta, mutta yritin silti elää kunnes minut siirrettiin toiseen kaupunkiin, aikuisten vastaanottokeskukseen. Oltuani siellä muutamana viikona, poliisit saapuivat hakemaan minua kuulemaan tiedoksiantoa päätöksestäni. Olin yhtä aikaa onnellinen ja peloissani siitä, jos saan kielteisen päätöksen ja he lähettävät minut Irakiin kuolemaan. Ryhmittymä odottaa minua ehkä jo lentokentällä, kun nimeni ilmaantuu taas sinne ja he tappavat minut. En halua kuolla, en ole vielä valmistunut enkä edes naimisissa.

Menin poliisilaitokselle ja olin järkyttynyt kun sain kuulla kielteisen päätöksen. Olin todella maassa ja masentunut. Lähdettyäni poliisista ajattelin tapoja, joilla kuolisini siellä, mutta sen jälkeen olen yrittänyt selviytyä. En halua kuolla vielä tässä iässä. Tulin tänne 17-vuotiaana, mutta nyt olen 18-vuotias. Kun tulin täysi-ikäiseksi, kuukauden päästä siitä sain kielteisen päätöksen. Kokemukseni Suomesta on mielenkiintoinen, koska ensi kertaa elämässäni hymyilen joka päivä ja olen tutustunut tyttöön, josta todella pidän ja tämä on ensimmäinen kerta elämässäni kun olen rakastunut. Mutta en tiedä, jääkö tänne, vai lähetetäänkö minut takaisin kuolemaan. Elämä on älytöntä, koska haluan jäädä asumaan tänne, mutta se ei ole minun päätökseni, se on Migrin päätös. Tämä on tarinani tähän asti. Toivottavasti pidätte tarinastani.

Kirjoittaja on 18-vuotias turvapaikanhakija. Hän haluaisi elää rauhassa, on kiinnostunut autoista ja haluaisi opiskella mahdollisimman paljon. Hän on kirjoittanut tekstin englanniksi ja se on käännetty suomeksi.

Keskustoimisto - Tiukula

Koskelantie 38, 00610 HELSINKI
PL 95, 00601 HELSINKI
Forsbyvägen 38, 00610 HELSINGFORS
PB 95, 00601 HELSINGFORS

Puhelin 010 843 5000
www.pelastakaalapset.fi

 @pelastakaalapset

 facebook.com/PelastakaaLapset

Aluetoimistot:

Etelä-Suomen aluetoimisto
Koskelantie 38, 00610 HELSINKI
PL 95, 00601 HELSINKI
Puhelin 010 843 5000

Länsi-Suomen aluetoimisto
Hämeenkatu 14 C
33100 TAMPERE
Puhelin 010 843 5140

Keski-Suomen aluetoimisto
Kauppakatu 32, 2. krs.
40100 JYVÄSKYLÄ
Puhelin 010 843 5160

Itä-Suomen aluetoimisto
Kauppakatu 25 C, 4. krs.
80100 JOENSUU
Puhelin 010 843 5180

Pohjois-Suomen aluetoimisto
Isokatu 47
90100 OULU
Puhelin 010 843 5120

